په کتابونو ایمان

معنی،
دلایل
او غوښتني ئې

حکمتيار

پر کتابونو ایمان

معنی،

دلائل

او غوښتنې يې

حکمتيار

فهرست

عنوان **صفحه**

د ناشر مقدمه ۱
پر کتابونو ایمان ۳
په کتاب د ایمان معنی ۳
الهي لارښوونو ته د انسان اړتیا: ۸
قرآن د پیغمبر د حقانیت ستره نښه ده ۳۷
په کتاب د ایمان غوښتني... ۵۴
د کتاب په باب شک او شبهه نه کول ۵۴
تدبر ۵۶
د حکمیت او قضاوت لپاره کتاب ته رجوع ۶۶
ټول کتاب د ټول ژوند لارښود ۷۴
د کتاب تبلیغ... ۸۱

بسم الله الرحمن الرحيم

د ناشر مقدمه

د الله تعالی د پېرزوینو ممنون یو چي موږ ته ئې د یوه بل ښکلي کتاب د خپرولو توفیق راکړ، دا کتاب د هغو درسونو د لړی یوه برخه ده چي ورور حکمتیار د اردوی سپاهیان رضاکار اسلام په تربیتي غونډو کي رضاکارانو ته درلودل او په ۱۳۶۹هـ ش کال کي د کتاب په بڼه کي ترتیب او چاپ شوی، بیا د ځینو عربو ورونو په غوښتنه، په عربي ترجمه او په کافي شمېر کي خپور شوی، دا کتاب په کتابونو د ایمان معنی، غوښتني او هغه دلایل وړاندي کوي چي انسان ولي الهي لارښوونو او آسماني کتاب ته اړ دئ، د دې درسونو دا لړی د لاندي پنځو کتابونو په بڼه کي خپره شوې:

۱. په الله تعالی ایمان؛ معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۲. په آخرت ایمان؛ معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۳. په پیغمبرانو ایمان؛ معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۴. په کتابونو ایمان؛ معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۵. په ملائکو او قضا او قدر ایمان؛ معنی، دلایل او غوښتني ئې.

د دغو اساسي مسایلو اهمیت ته په پام سره مو دا غوره وګڼله چي یو ځل بیا ئې خپل خدای پال او په دین مین ولس ته وړاندي کړو، هغو باایمانه ځوانانو ته چي د غربي استعمار د فکري یرغل په ضد ئې د مبارزې سنګر تود ساتلی او غواړي د ایمان په حقیقت پوه شي، نورو ته ئې وښیي، خپل فردي او اجتماعي ژوند د ایمان په رڼا کي او د خپل رب د لارښوونو مطابق تنظیم کړي او په آزاد او خپلواک افغانستان کي د اسلام پرتمین بیرغ رپانده وګوري، د دې کتابونو د ژوري او دقیقي مطالعې بلنه ورکوو، دعاء کوو چي الله تعالی موږ په دنیا او آخرت کي د هغو توریالیو مبارزینو په صف کي محسوب کړي چي له الله تعالی پرته بل چا ته سر نه ټیټوي، له بل چا طمعه او وېره نه لري، د خپل رب رضا لټوي او دې سپېڅلي هدف ته د رسېدو په لار کي هري قربانۍ ته چمتو دي.

اللهم اهدنا الصراط المستقیم

بسم الله الرحمن الرحیم

پر کتابونو ایمان

پر کتابونو د ایمان موضوع به تر دریو عنوانو لاندي څېړو:

- په کتاب د ایمان معنی.
- الهي لارښوونو ته د انسان اړتیا.
- او په کتابونو د ایمان غوښتني.

په کتاب د ایمان معنی

د دې لپاره چي انسان خپل ځان وپېژني، په دې پوه شي چي چا پیدا کړی او د څه لپاره ئې پیدا کړی؟ په دې عالم کي د ده د پیدایښت مقصد څه دئ او مقام او منزلت ئې کوم؟ دا عالم چي د انسان د اوسېدو ځای دئ، چا پیدا کړی، د څه لپاره ئې پیدا کړی؟ ساتنه او پالنه ئې څوک کوي؟ د دې عالم مآل او پای به څنګه وي؟ دلته به انسان څنګه ژوند کوي؟ د دې خور او پراخ عالم د هر جزء او هري برخي په اړه به د ده تصور څنګه وي او له هغه سره د ده رابطه څنګه؟ الله تعالی د انسان دغو پوښتنو ته د ځواب او د

ده د لارښوونې لپاره د پیغمبرانو علیهم السلام په لاس خپل هدایات لېږلي، دا لړۍ له هغې ورځې پیل شوې چې الله جل شأنه انسان پیدا کړ، د زمانې په هر پړاو کې ئې پیغمبران لېږلي، هغوی ته ئې وحي کړې، ځینو ته ئې د مکمل کتاب په بڼه کې خپل هدایات او لارښوونې سپارلې او ځینو نورو ته محدودي لارښوونې د صحیفو په اندازه، الله جل شأنه خپل کتابونه رالېږلي تر څو انسان ته ښه او بد، حلال او حرام، مفید او مضر وروښیي، د هر هغه څه علم او پوهه ورکړي چې پېژندلو ته ئې اړ دئ، خو په خپل عقل او په تجربې سره د هغه پېژندل ورته ممکن نه دئ، یوازې د همدې رڼو او ځلانده مشال په رڼا کې انسان کولی شي خپل ځان وپېژني، په خپل چاپېریال کې خواره پټ حقایق درک کړي او د خپل پالونکي رب په لوري د تلو لار موندلی شي، دا له جهل او ناپوهۍ نه د وتلو یوازنۍ لار ده، دا له ظلم او بې عدالتۍ نه د ژغورنې یوازنۍ ذریعه ده. الهي کتابونه راغلي تر څو انسان د انسان له بندګۍ وژغوري او هغه مقام ته ئې ورسوي چې له الله تعالی پرته ئې بل چا ته د بندګۍ سر ټیټ نشي او د عزت سوکاله ژوند ئې په برخه شي.

په الهي کتاب کې هر هغه څه یا په تفصیل سره او یا په ایجاز او اختصار سره څېړل شوي چې انسان په هغه پوهېدو ته ضرورت لري. څه چې په دې کتابونو کې راغلي، که هغه د حقایقو او واقعیتونو په باب څېړنه ده، که د عدالت د تأمین لپاره حدود او احکام دي ، که د ښه او بد، مفید او مضر او د خیر او شر په اړه قضاوتونه دي، که د حقوقو د تثبیت لپاره

معیارونه او ملاکونه دي، که له مؤمنانو سره وعدې دي، که کافرانو او ظالمانو ته وعید او انذار دئ، ټول به حق ګڼو، په هغه کي به شک نه کوو او باور به لرو چي د الله وعدې به خامخا ترسره کېږي او هیڅوک د دې کتاب د قطعي او حتمي پرېکړو د تحقق مخه نشي نیولی.

د الله په کتاب کي نه یوازي دا چي حقایق څرګند شوي، انسان ته خپل ځان او د ده چاپېریال ښودل شوی، د ده او د دې عالم د پیدایښت مقصد او مآل توضیح شوی، حدود وضع شوي، د هر چا حقوق ټاکل شوي، بلکي د بیان او څېړني تر څنګ د انسان د لارښووني او د دې لپاره چي د دنیوي او اخروي سعادت او فلاح لوړ پوړ ته ورسېږي او د خپل پیدایښت اوچتو او لوړو اهدافو او مقاصدو ته ځان ورسوي، طریقه او تګلاره ورښودل شوې او دا دواړه په داسي توګه او داسي الفاظو بیان شوي چي انسان قانع کړي، پوښتنو ته ئې ځواب ووایي، شکوک ئې رفع کړي، د زړه او دماغ دړي ئې د حق منلو ته پرانیزي، لکه چي قرآن فرمایي:

ÇÌÑÈ šú üÉ)3ûJ ùàÏ9 ×pàãöqtBr “ Y‰èdr Ä$¨Z=j9 b$uy/ # ‹»d

آل عمران:۱۳۸

دا (قرآن) د خلکو لپاره بیان (څرګندونه) او لارښوونه ده او د متقیانو لپاره موعظه ده.

یعني په دې کتاب کي هم څرګندوني دي او هم لارښووني، خو په داسي الفاظو او له داسي استدلال او نصایحو سره توأم چي انسان متأثره کوي، د بیان او څرګندوني دې اسلوب ته موعظه ویل شوي، دلته په داسي

دلائلو استناد شوی چي انسان د دې کتاب په حقانيت باور وکړي او د هغه طرف ته راغب شي، يوازي دا نه چي احکام او حدود ئې ټاکلي او حقوق ئې تثبيت کړي، بلکي د هغي اجتماع او ټولني د جوړولو لارئې هم ښودلې چي بايد دغه حدود او ضوابط په کي حاکم وي او د وګړو ترمنځ ئې دا مناسبات قائم شي، نو دا کتاب هم بيان دئ، هم لارښوونه او هدايت او هم موعظه، خو د دې کتاب له مواعظو او لارښوونو يوازي پرهېزګاران او متقيان ګټه اخستلی شي، که څه هم څرګندوني او بيان ئې د ټولو انسانانو لپاره دئ.

الله تعالی هغه مهال د انسانانو د لارښووني لپاره نوی کتاب د نوي پيغمبر په لاس لېږلی چي يا مخکنی کتاب تحريف شوی، دين پلورونکو علماوو لاسوهني په کي کړې، يا د حوادثو او پېښو په ترڅ کي له منځه تللی او داسي څه نه دي ترې پاته شوي چي د انمسان د هدايت لپاره کافي وي او يوه صالح ټولنه پرې جوړه شي، په داسي حال کي چي هر نوی الهي کتاب د مخکنيو کتابونو تصديق کوي، ټول د اصولو او اساساتو له پلوه سره ورته او شبيه دي او له دې ناحيې د هغوی تر مينځ هيڅ توپير نشته، مخکني کتاب مطالب د نوي پيغمبر او د نوي امت په ژبه بيان شوي، خو هره اجتماع او ټولنه ځانته ظروف لري، ځانته شرائط او مقتضيات لري، د دغو ظروفو په مقتضا هري ټولني ته پر اساسي لارښوونو سربېره ځيني خاصي لارښووني متوجه شوې، دا لارښووني له يوې اجتماع نه تر بلي، له يوې پېړۍ تر بلي فرق کوي، په کتابونو کي يوازي له دې ناحيې توپير او تفاوت شته، که نه نو د مبانيو او اساساتو له لحاظه ټول الهي اديان په

بشپړه توګه يوه بل ته ورته دي او د اساسي اصولو له ناحيې په دوی کي هيڅ فرق او اختلاف نشته. خو هر کله چي کوم نوی کتاب نازل شوی په داسي حال کي چي د مخکني کتاب د ټولو مطالبو تصديق کوي، خو په هغه د عمل کولو لړۍ پای ته رسوي، د هر نوي کتاب له راتلو وروسته خلک په دي مکلف شوي چي يوازي به په دغه کتاب عمل کوي، په داسي حال کي چي په تېر کتاب به ايمان لري، د هغه په حقانيت به باور لري، هغه به د الله جل جلاله له لوري ګڼي، په دې به ئې باور وي چي تېر کتابونه حق دي، خو خپل ژوند به د نوي الهي کتاب له غوښتنو او لارښوونو سره سم برابروي.

قرآن تر ټولو جامع کتاب دئ، په هغه کي ټول مخکني کتابونه راخلاصه شوي، په دې کتاب سره ټول مخکني کتابونه منسوخ شوي، اوس د ټولو الهي اديانو پلويان مکلف دي چي يوازي به د قرآن متابعت کوي، تر قيامته پوري به دا کتاب د دوی لارښود او دستور العمل وي.

په اختصار سره په کتاب باندي د ايمان معنی دا ده چي:

- الهي کتاب به د ژوند د ټولو برخو لپاره د يوازني لارښود په توګه نيسو، ښه او بد، مفيد او مضر، دوست او دښمن، صحيح او غلط، روا او ناروا به د الهي کتاب په رڼا کي ټاکو.
- په ټولو لارښوونو او احکامو به ئې عمل کوو، خپل مشاجرات او شخړي به دې کتاب ته راجع کوو او پرېکړو ته به ئې غاړه ږدو، که دا مشاجرات حقوقي بڼه ولري، د فکري او اعتقادي مسائلو په ارتباط وي، يا

سیاسي او اجتماعي قضایا وي او مالي او اقتصادي جرړي ولري.

الهي لارښوونو ته د انسان اړتیا:

باید په دې پوه شو چي الله جل شأنه ولي د انسان د لارښووني لپاره کتاب رالېږلی؟ آیا انسان نشي کولی د نورو ژوو په څېر د خپل عقل او شعور په رڼا کي ژوند وکړي، ښه او بد، مفید او مضر تشخیص کړي؟ آیا هغه داسي پیدا شوی چي الهي لارښوونو ته د یوه لارښود کتاب په بڼه کي ضرورت لري، له دې پرته او یوازي د خپل عقل او شعور په مرسته نشي کولی هغه لار ومومي چي هدف ته ئې رسوي او هغه ژوند ورپه برخه کړي چي ورسره ښایي او د ده انساني فطرت ئې غوښتنه کوي؟

که ځان ته او خپل ماحول ته لږ ځیر شو نو د انسان او نورو ژوو تر منځ دا توپیر ډېر ژر زموږ مخي ته راځي چي نور ژوي او حیوانات داسي پیدا شوي چي په فطري توګه د دوی لارښوونه شوې، په دې پوهېږي چي څه وکړي او څه ونه کړي، څه وخوري او څه ونه خوري، د حیوان بچی د پیدا کېدو له لومړۍ ورځي په دې پوهېږي چي کوم بوټی وخوري او له کوم نه ډډه وکړي، د دوی په فطرت کي دا پوهه اېښودل شوې چي مضر او مفید خوراک تشخیص کړي، خو انسان ته باید وویلی شي چي دا خوراک درته ګټور دئ او دا مضر، دا کار صحیح دئ او دا غلط، د عالم په ټولو ژوو کي یوازي انسان داسي پیدا شوی چي مجبور دئ د مفید او مضر خوراک په اړه له بله معلومات ترلاسه کړي، نور ژوي داسي پیدا شوي چي د پیدایښت له لومړیو شېبو په دې پوهېږي چي کوم څه وخوري او کوم

څه نه، په دماغ کي ئې د مضر او ګټور بوټي او دانې د تشخيص استعداد ايښودل شوی، د دغه استعداد په مرسته د پيدايښت له لومړۍ ورځې سم او ناسم خوراک معلومولی شي، د غرڅه، وری، سپرلی، وزګوړی، سخوندر، جونګی او ټول نور ژوي او بچيان ئې هغه بوټي نه په خوله کوي چي ورته مضر وي، خو د انسان بچی ډېره، خاوره، سکروټه او هر څه په خوله کوي، تر اوږدې مودې ئې بايد مور سمبال کړي او د تاواني شيانو له خوړلو ئې وساتي، تل بايد ورته ووايي: مه مه، کيخ، باو، تو کړه، مه خوره، .. قرآن په جنت کي د آدم عليه السلام د ځای په ځای کېدو او د ممنوعه شجرې په يادولو سره دغي اساسي او مهمي خبري ته اشاره کړې او په دې سره ئې موږ ته لارښوونه کړې چي انسان د مفيد او مضر په پېژندو کي الهي لارښوونې ته اړ دئ.

دا مطلب د قرآن په يوه بل آيت کي په ډېره دقيقه توګه څېړل شوی، هلته چي فرمايي:

šú ü/'ù É$6É ØÉr ÇÚ öR[$r ÏN°q»K¡¡ 9$'?ã pR$BR[$$YÉ•ã $R]

$Bqè3 b%. ¼çR] ß»¡ RÏM$ $g=Hqr $k]ÏB `ø)xÿô&r $k]ÚÏt b&

ÇÐÈ Zwqß_ 					الاحزاب:۷۲

يقيناً چي موږ دا امانت آسمانونو، زمکي او غرونو ته وړاندي کړ خو هغوی له دې ډډه وکړه چي حمل ئې کړي (په غاړه ئې واخلي او قبول ئې کړي) او

(له ستروالي او عظمت نه ئې) ووېرېدل او انسان حمل کړ، "دا امانت ئې په غاړه واخيست" يقيناً چي هغه ډېر ظالم او ډېر نا پوه او جاهل وو.

گورئ چي د آيت په لومړۍ برخي کي الهي کتاب د امانت په نامه ياد شوی او ويل شوي چي دا امانت آسمانونو، زمکي او غرونو ته وړاندي شو، خو هغوی ئې له قبلولو ډډه وکړه، د دې معنی څه ده؟ آيا معنی ئې دا ده چي دوی د الله تعالی له حکمه سرغړاوی وکړ؟ او که دا چي دوی داسي لارښود کتاب ته ضرورت نه درلود؟ دې پوښتني ته قرآن په خپله ځواب وايي، د قرآن نور آيتونه موږ ته دا حقيقت بيانوي چي د آسمانونو او زمکي هر څه ته په فطري توگه لارښوونه شوې ده، هر څه همغه کار کوي چي الله تعالی پرې گمارلی، د زمکي او آسمانونو هر څه طوعاً او کرهاً الله تعالی ته منقاد دي او د هغه اوامرو ته غاړه ږدي، د دغو آيتونو په رڼا کي وايو چي د آسمانونو، زمکي او غرونو ډډه کول هيڅکله د الله تعالی له امره د سرغړاوي، عصيان او عدم اطاعت په معنی نه ده، څکه قرآن فرمايي:

Ä ß ö̈Ŗ $ r Ï N ºq» J ¡¡ 9$ ’ Î ` B N=ó¯ & ÿ ã&s! r šc qäóö7 ƒ «! $ Ç ƒÏ Š Žö ö xù&

ÇÑÌÈ šc qã_ ëö ãè ø Î) r $ ·d öx. 2 r $ Y ö qÛ   آل عمران: ٨٣

آيا (دا کافران) د الله له دين نه پرته (بل دين) لټوي، حال دا چي د آسمانونو او زمکي هرڅه، طوعاً اوکرهاً، (په خوښه او ناخوښه) ده ته غاړه ايښې او د ده لوري ته ورگرځول کېږي.

يعني د زمکي او آسمان هر څه الله ته تسليم دي، د ټولو دين اسلام

دئ، هغه څه کوي چې الله پرې ګمارلي، په همغه لار درومي چې الله ورته ټاکلې، لمر، سپوږمۍ، ستوري په خپل خپل مدار کې خوځي، په خپل خپل وخت او له خپل خپل ځای نه راخېژي او پرېوځي، ونې، بوټي او حيوانات د خپل فطرت مطابق په خپل کار لګيا دي، په ټولو مخلوقاتو کې يوازې کافر او عاصي انسان دئ چې د الله له دين نه پرته د بل څه په لټه کې شي، هم د الله د دين په نسبت کافر شي او هم د خپل فطرت په نسبت، دی ستر باغي دئ، له هغه دين نه ئې بغاوت کړی چې د زمکې او د آسمان د هر څه دين دئ.

له دې آيتونو په ډېر ښکاره ډول معلومېږي چې د زمکې، آسمانونو او غرونو د اجتناب او اعراض مفهوم دا نه دئ چې ګواکې د الله له امره ئې عصيان او سرغړونه کړې، د قرآن عظيم الشأن د نورو آيتونو په رڼا کې معلومېږي چې الله جل شأنه د زمکې او د آسمانونو هر څه ته د هغوی د فطرت او طبيعت سره سم وحي کړې، هغوی ته ئې خپله لاربسودلې، هغوی خپل مسير پېژني، په کوم څه چې ګمارل شوي او کومه وظيفه چې ورکړی شوې هغه ترسره کوي، د کوم هدف لپاره چې پيدا شوي د هغه د تحقق هڅه کوي، نو د دې لپاره چې دوی ته ښېله وحي شوې، خپله لار ئې پېژندلې، په رڼا کې خوځېږي، په خپل مسير پوهېږي او له بلې خوا دا انسان ته لېږل شوی امانت، د دغو شيانو له طبيعت سره متناسب نه وو، په دې خاطر هغوی د دې له منلو اجتناب وکړ، دا داسې وګڼئ لکه د چا چې موټر ډراغونه ولري، خو په دې خاطر چې رڼا او ورځ وي، د موټر د ډراغونو له

بلولو اجتناب کوي، په رڼا کي څوک څراغ نه بلوي، د دغو شيانو اجتناب هم دغسي وګڼئ، دوی په رڼا کي دي، هغوی ته وحي شوې، هغوی خپله لار پيژني، بلي رڼا ته ضرورت نه لري، دا د هغوی له طبيعت او فطرت سره جوړښت نه خوري او د دوی لپاره مناسب نه دئ، په دې خاطر له هغه نه ډډه کوي، خو په دې مبارک آيت کي دې ته هم اشاره شوې چي د دې امانت، عظمت، لوړوالی او ستروالی دومره دئ چي حتی آسمانونو، زمکي او غرونو هم د هغه له حمل نه وېره وکړه، دا دومره ستر امانت دئ چي هغوی د ده له حمل نه ځان عاجز وګڼلو، خو همدا امانت انسان حمل کړ.

د دې آيت د وروستۍ برخي په اړه د مفسرينو ترمنځ ډېر اختلاف رأی ليدل کېږي، په دې کي دومره مختلف آراء وړاندي شوي چي انسان په حيرت کي اچوي او کله کله خو همدا متعدد او مختلف آراء هر ابتدايي لوستونکی په شک او تشويش کي غورځوي او حقيقت پرې مغشوشوي، خو د دې ساده او بسيط مطلب دا دي:

Zwqß_ $Bqèß b%. ¼çRÎ ß» ¡ RÏJ$$g=qr: او انسان حمل کړ "د دی لپاره چي" يقيناً هغه ډېر ظالم او ډېر جاهل او ناپوه وو.

يعني په آسمانونو او زمکي کي يوازي انسان داسي څوک وو چي د (ظلم) او (جهل) له تيارې دنيا نه د وتلو لپاره ئې دغسې يوې رڼا ته ضرورت وو، هغه له دې پرته په خپلو قضاوتونو کي (ډېر ظالم) او د ځان او جهان په پيژندو کي (ډېر جاهل) وو، يوه (معيار او ملاک) او يوه (څراغ او رڼا) ته اړ وو، ځکه ئې دا الهي امانت قبول کړ.

د دې لپاره چې انسان په خپل قضاوت او له نورو سره په خپل چلند او معاملې کې له ظلم او تېري نه ځان وژغوري، د عدل یوه ملاک او معیار ته ئې ضرورت درلود، د همدې لپاره ئې دا کتاب قبول کړ، له انسانه پرته نور مخلوقات له دې بې نیازه وو، هر یوه ته بېله بېله لارښوونه شوې، خو انسان د عدل لپاره یوه معیار ته اړ او محتاج وو، غوښتل ئې داسې ملاک او معیار ترلاسه کړي چې (عدل) له (ظلمه) تفکیک کړی شي، د دې لپاره چې له ظلمه وژغورل شي یوې تلې، معیار او ملاک ته محتاج وو، نو ځکه ئې دا الهي امانت قبول کړ، همدا راز هغه ډېر ناپوه او جهول وو، نه ئې ځان پېژندلی شو او نه دا عالم، هر څه ورته مجهول وو، نور او رڼا ته محتاج وو، هغه څه ته ئې ضرورت درلود چې ده ته خپل ځان او دا عالم او کائنات ورو‌پېژني، هغه دا الهي امانت د دې لپاره قبول کړ چې هغه د ناپوهۍ په تیارو کې وو، یوه داسې روڼ څراغ ته اړ وو چې له تیارو ئې وباسي، نو ځکه ئې دا امانت حمل کړ، خو آسمانونو، زمکې او غرونو د دې لپاره حمل نه کړ چې هغوی خپله لاره پېژندله، هغوی ته خپل خپل مسیر ټاکل شوی، هغوی ته د خپل طبیعت او فطرت سره سم وحې او لارښوونه شوې.

حقیقت دا دئ چې انسان نشي کولی یوازې د خپل عقل په مرسته او د تجربو له لارې ټول مفید او مضر شیان تشخیص کړي او د ژوند داسې تګلاره ځان ته غوره کړي چې د ده له فطرت سره ښایي، دې هدف ته د رسېدو لپاره یوازې په خپل عقل، شعور، پوهې او تجربې اکتفاء نشي کولی، داسې تګلاره یوازې په هغه صورت کې ځان ته ټاکلی شي چې د

خپل ځان او د دې پراخ عالم په اړه بشپړ او کامل علم ولري، که څوک وغواړي د انساني ژوند د ښه تنظيم لپاره قوانين وضع کړي او داسي ژوند ته د رسېدو لپاره ده ته تګلاره وټاکي، هغه بايد په دغو دواړو برخو کي بشپړ او کامل علم ولري، د انسان لپاره د تګلاري ټاکل په دغو دواړو برخو کي داسي بشپړي پوهي او علم ته ضرورت لري چي په رڼا کي ئې هم د انسان د فطري جوړښت او د هغه د نفس ټول مادي او معنوي ابعاد تشخيص کړی شي او هم د دې پراخ او پېچلي عالم له ټولو اجزاوو سره د ده د اړيکو څرنګوالی وروښيي، سره له دې چي انسان د عالم د پېژندو په اړه ډېر پرمختګ کړی، د پرون ورځي ډېري مجهولي برخي نن ورته څرګندي شوې، خو دا علم ئې له ضروري حده ډېر محدود او ناقص دئ او د دې لپاره قطعاً کافي نه دئ چي ده ته د يوه صالح او سالم ژوند صحيح لار وروښيي، هغه الهي لارښوونو ته اړ دئ او له دې پرته بله چاره نه لري. انسان ته د خپل نفس يوازي د محدودې برخي پېژندل ممکن دي او تر يوه حده خپل ماحول پېژندلی شي، خو د خپل نفس او د ټول عالم او د عالم په اړه کامل او جامع علم؛ د انسان له وس او توانه بهر دئ، دا ځکه چي د هغه عمر محدود دئ او دا عالم ډېر خور، وسيع، پراخ او بې انتهاء، هغه په دې محدود عمر کي نه خپل ځان په بشپړه توګه پېژندلی شي او نه دا خور عالم او هستي، د دې عالم وسعت او پراخوالی او د ده د استعدادونو ضعف او محدوديت، د دې ټول عالم پېژندګلوي هغه ته محال کړې ده، انسان ته امکان نه لري چي دا ټوله هستي وپېژني، د دې عالم يوه برخه خو د انسان

تر تجربې لاندي راځي او هغه ئې پېژندلی شي او کېدی شي دا تجارب له یوه نسله بل ته انتقال شي او په دې توګه ورو ورو د انسان علم وسیع شي، خو په دې عالم او د ده په خپل نفس کي داسي مجهولي برخي شته چي لږ تر لږه دومره ویلی شو چي تر ننه پوري انسان نه دی توانېدلی چي هغه وپېژني، دا عالم دومره خور او پراخ دئ چي د ځینو ستورو نور ئې د سرعت او لري والي په وجه زمکي ته نشي رسېدلی او ځیني نور ئې داسي دي چي په زرهاوو نوري کلونو ته ضرورت لري چي نور ئې زمکي ته راورسېږي. ساینسي علوم دا عالم او کائنات بې انتهاء ګڼي، یعني دا چي دا عالم پای او انتهاء نه لري، تر اوسه په دې نه دئ توانېدلی چي د ستورو او ستورلیکو (کهکشانونو) شمېر ئې دقیقاً معلوم کړي، د زمکي د سر او منځ د ډېرو برخو په اړه دقیق او بشپړ معلومات نه لري او د خپل ذات په اړه هم د انسان علم ډېر محدود دئ، حتی د انسان د فزیولوژي او جسمي جوړښت ګڼ شمېر برخي ورته مجهولي دي، تر نن پوري علم د انسان د مغز شاوخوا ۲۵٪ کارونو او وظائفو باندي څه ناڅه پوهېږي، خو متباقی برخي ئې ورته مجهولي دي، نه پوهېږي چي دا څه کار کوي او د څه لپاره پیدا شوي؟ تر اوسه خو علم لا د انسان د دماغ پنځه او یا په سلو کي ۷۵٪ نه پېژني، څه دا چي د هغه د روحي جوړښت په نسبت د څه ویلو جرأت وکړي.

په داسي حال کي چي انسان مجهول دئ او هغه تر اوسه پوري نه دئ توانېدلی چي خپل ځان وپېژني او دا عالم او هستي هومره وسیع او پراخه

ده چي انسان ئې بې انتهاء ګڼي، تر اوسه د هغه پای او نهایت ورته معلوم نه دئ، د هغه ټول اجزاء او توکي خو پرېږده، له دې محدود علم سره، انسان څنګه کولی شي د ځان لپاره تګلاره، قواعد او ضوابط وضعه کړي؟ حال دا چي د هر مادي توکي او عنصر په اړه قوانین او ضوابط هلته وضع کېدلی شي چي هم د هغه د فزیکي خصوصیاتو په نسبت پوره علم په واک کي ولرو او هم ئې د کیمیاوي خصوصیاتو په نسبت، په دغو خصوصیاتو له پوهېدو وروسته موږ وایو چي دا له کومو کومو عناصرو سره تعامل کولی شي او څه ترې جوړېدی شي او له کومو سره ئې تعامل محال او ناممکن دئ. اول باید د هغه په اتومي جوړښت او فزیکي خواصو باندي پوه شو، د هغه کیمیاوي خصوصیات درک کړو او په دې پوه شو چي له کومو عناصرو سره تعامل کولی شي او له کومو سره نه، له دې وروسته د نوموړي عنصر په اړه قواعد او ضوابط وضع کولی شو، نه له دې نه مخکي.

د انسان لپاره چي کله دین، د ژوند تګلاره او قوانین وضع کېږي، نو لومړی باید په خپله انسان وپېژندلی شي او د هغه په اړه کامل علم حاصل شي او بیا د هغه د ټول ماحول په اړه جامع او کامل علم ترلاسه شي، له دې وروسته د انسان لپاره قواعد او ضوابط وضع کېدلی شي، خو دا کار انسان ته ممکن نه دئ، د همدې لپاره الله جل شأنه په خپله د دې انتظام کړی، پیغمبران ئې مبعوث کړي، هغوی ته ئې وحي کړې، د انسان د لارښوونې او هدایت لپاره ئې کتاب لېږلی، هغه ته ئې د ژوند ضابطه وضع کړي او هغه ته ئې حدود ټاکلي.

قرآن د انسان دغه نقص او کمښت ته ګوته نيسي او وايي: که ده ته د ميراث د وېش په څېر د خپل اجتماعي ژوند د يوې عادي قضيې پرېکړه وسپارل شي د کوم بنسټ له مخي به عادلانه پرېکړه کوي، د پلار او زوی ترمنځ به چا ته ترجيح ورکوي، د چا برخه به زياته او د چا لږ ټاکي، که ده ته وويل شي چي ميراث دي په نږدې خپلوانو ووېشه، ووایاست چي پلار به ډېر نږدې ګڼي که زامن، د کوم يوه برخه به تر بل زياته ټاکي؟

pZÒ fÌù $Ÿgr ßB9 Ü •ã Nßf& brâÎ? Ÿw Näãt$Yßr Näãt$/#ä ...

ÇÈ $VJŠÅm $¸JŠÎã b%. ©ÏiSb] « $šÆE Ï النساء: ۱۱

نه پوهېږئ چي کوم يو به ئې په نفع کي تاسو ته نږدې وي، پلرونه مو که زامن مو؟ دا الهي فريضه ده، بې شکه چي الله ډېر باحکمته پوه دئ.

دلته ويل شوي: که دا د ميراث وېش ستاسو خپلي خوښي ته پرېښودی شي، پخپله د هر يوه برخه وټاکئ، نو ووايئ چي د هر يوه برخه به څنګه ټاکئ؟ د برخو په ټاکلو کي به کوم څه د ملاک او معيار په توګه غوره کوئ؟ نږدېوالی که ګټه او منفعت؟ پلار ډېر درنږدې او ګټور دئ که زوی؟ د کوم برخه به زياته غوره کوئ او د کوم لږ؟ تاسو ته ممکن نه ده چي په دې اړه حکيمانه او عالمانه پرېکړه وکړی شئ. دا برخې د هغه الله له لوري ټاکل شوې چي هم ښه پوه دئ او هم د حکمت خاوند، هره پرېکړه ئې حکيمانه او په علم ولاړه پرېکړه ده.

که انسان ته په خپلو نږدې خپلوانو د ميراث د وېشلو عادي مسئله

پر ېښودی شي ووایاست چي د هر یوه حقوق به څنګه ټاکي؟ کوم ته به څومره برخه ورکوي؟ د پلار او زامنو حقوق به د کوم معیار له مخي ټاکي؟ که ده ته حتی دا هم ګرانه وي چي په خپل نږدې ماحول کي، د خپلو نږدې خپلوانو حقوق وټاکي، نو د ژوند په نورو پېچلو برخو کي به څنګه تصرف کوي او ځان ته به عادلانه او حکیمانه تګلاره غوره کوي؟!!

له دې نه علاوه موږ ګورو چي انسان په دې عالم کي د یوه داسي امتیازي مخلوق حیثیت لري چي د عالم هر څه د ده په خدمت کي او ده ته مسخر شوي، د قرآن په اصطلاح انسان د زمکي خلیفه دئ، هغه په دې عالم کي د الله د خلیفه په توګه تصرف کوي، دا تصرف جامع او کلي علم ته ضرورت لري، جامع او کلي علم انسان ته ممکن نه دئ، په دې خاطر الله جل شانه په خپله انسان ته د دې انتظام کوي چي هغه په پوره بصیرت سره په دې عالم کي تصرف وکولی شي، الله جل شأنه هغه ته د جامع علم انتظام کړی او د ده د لارښوونې لپاره ئې کتاب رالېږلی. قرآن دغه مطلب په دې توګه زموږ مخي ته ږدي چي وایي: د انسان لپاره د دین ټاکل او د حدودو او ضوابطو وضع کول د هغه ذات کار دئ چي هم د ټول عالم په اړه جامع او بشپړ علم لري او هم په خپله د انسان د طبیعت په اړه کامل علم، په همدې ارتباط فرمایي چي الهي کتابونه د هغه الله له لوري لېږل شوي چي په زمکه او آسمانونو کي هیڅ شی ترې پټ نه دئ او تاسو ئې پیدا کړي یئ.

د آل عمران په سورې کي د تورات، انجیل او فرقان د نزول له یادوني وروسته فرمایي:

qël ÇÎÈ ä$J¡¡ 9$’Î Ÿwr ÇÚ öR$’Î ãÓ« ïøã 4ÿø Ÿw ©$bÎ

ã$Í‡è$$qël žwÎ ¤»9Î Ÿw ä$±„ #ø Ö%n öR$’Î Óà2 â$Á ã “ ï$

ÇÏÈ ÐŠÅs$$ آل عمران:۵-۶

يقيناً چي په الله باندي هيڅ څه نه شي پټېدی، نه په زمکي کي څه او نه په آسمان کي څه. دی خو همغه ذات دئ چي تاسو ته د (ميندو) په رحم کي هغسي صورت او شکل درکوي چي دی ئې غواړي، پرته له ده نه چي عزيز او حکيم دئ بل معبود نشته.

دلته د کتاب په اړه څو ډېري اساسي او بنيادي خبري شوې چي په مطلب ئې پوهېدل لږ غور او دقت غواړي:

- هغه څوک کولی شي د انسان لپاره قانون وضع کړي چي هم د انسان د خلقت، جوړښت او فطرت له ټولو زواياوو او د ده له ټولو فطري اړتياوو خبر وي او هم د انسان د ماحول په ټولو هغو شيانو پوه وي چي دی ئې احاطه کړی او دی ورسره په يوه او بله بڼه کي څه تعلق لري. هم انسان پېژني او هم د انسان په ميشت ځای کي هرڅه پېژني، په دې پوه وي چي انسان څه ته ضرورت لري، څه ورته ګټور دي او څه تاواني. په قانون کي به انسان ته ويل کېږي چي څه کول ورته جائز دي او څه ناجائز، د کوم څه خوړل ورته روا دي او کوم څه ناروا، د روا، ناروا، جائز او ناجائز او مفيد او مضر پرېکړه هغه څوک کولی شي چي هم د انسان له طبيعت نه دقيقاً خبر

وي او هم په زمکي کي د ټولو موجودو شيانو له ماهيته خبر وي او په دې پوه وي چي کوم څه انسان ته څه تاوان رسولی شي. قانون په حقيقت کي يو کشف دئ نه اختراع، قانون جوړوونکی قانون کشفوي، له خپله ځانه ئې نه شي جوړولی، د انسان لپاره قانون وضع کول داسي دي لکه يو فزيک پوه، کيميا پوه او د ساينس عالم چي د يوه عنصر په اړه وايي: د دې عنصر فزيکي او کيمياوي خواص دا دي، د حرارت او برق د انتقال توان ئې دومره دئ، د حرارت په کومه درجه کي سوزي، له فلاني فلاني عنصر سره ئې ترکيب ممکن دئ او له هر يوه سره ئې د ترکيب فورمول دا دئ. د دې عنصر په اړه چي دوی څه ويلي دا ټول ئې د تحقيقاتو او تجاربو په ترڅ کي موندلي، دا هر څه کشف دي نه اختراع، دوی له خپله ځانه څه نه دي وضع کړي، بلکي شته او حاکم قوانين ئې کشف کړي او په خاصو الفاظو سره ئې بيان کړي. د ساينس ټول فورمولونه په حقيقت کي په طبيعت حاکم قوانين دي چي ساينس پوهانو کشف کړي، د انسان لپاره قوانين هم بايد همداسي کشف شي، د دې لپاره (انسانپوه) ته ضرورت دئ، نه يوازي انسان پوه ته بلکي (طبيعتپوه) ته هم، هغه چا ته چي هم د انسان په اړه دقيق علم ولري او هم د ده د ټول ماحول په اړه.

- که د يوه ساده عنصر په اړه د نړۍ هيڅ فزيک پوه او د ساينس هيڅ عالم دا جرأت نه شي کولی چي له ځانه قانون وضع کړي او هره خبره ئې د کشف نتيجه وي، نو د انسان لپاره قانون جوړوونکي څنګه جرأت کوي چي په داسي حال کي د ده لپاره قانون جوړوي چي تر اوسه خو لا د انسان د

جسمي جوړښت له ډېرو پېچلو برخو خبر نه دي، روحي جوړښت خو ئې پرېږده، روحي جوړښت خو ئې هومره پیچلی دئ چي دا برخه لا تراوسه اصلاً د ده تر بحث لاندي نه ده راغلې او په دې اړه څه ویل ورته ممکن نه دي، دا برخه په لابراتوار کي د میکروسکوب لاندي هم نه شي نیولی. الکسیس کارل د شلمي پېړی یو معروف غربي عالم په خپل کتاب (انسان یو ناپېژانده موجود) کي لیکي: زه له نن ورځې نه د خپل ژوند ترپایه د انسان په اړه هومره سوالونه یو په بل پسې کولی شم چي علم ئې له ځواب ویلو نه عاجز دئ او ډېر سوالونه داسي چي ساینس ئې هیڅکله ځواب نه شي ویلی!

په دغو مبارکو آیتونو کي دغه حقیقت ته اشاره شوې، کوم ذات چي تاسو ته کتاب رالېږلی هغه ته هم د زمکي او آسمانونو ټول پټ اسرار معلوم دي او هم ستاسو د وجود له ټولو اسرارو خبر دئ، تاسو خو هغه پیدا کړي یئ، دی ستاسو د صورت او جوړښت خالق دئ، ستاسو د روحي او جسمي جوړښت له ټولو زوایاوو خبر دئ. په دې بحث پسې متصل بیا د کتاب په اړه فرمایي:

Pé£èÌM»J3tC M»ƒ#ä ṇzË | =»GÅ$ 7 øã A“R& üf Ï‰$ qè

$B bqãÅ$ù Ô‡/- óÓgÎ qè ’Îû ïÏ‰$ $B'ù M»gÎ»±F ãz ér É=»GÅ$

ŭvÌ yã#ƒrÛ ã-è/ $Br ¾ï#ƒrÛ ä$óÇ$r þZÇÿy$ä$óÇ$ṇzË m7»±?

$Zĥ Ÿ‰Zä ôB @ä¾ïhÎ $ZB#ä bq§q)ƒ Éü¸Ï$S'Î bqã,Å'Sr ª!$

Ç'È É »6ŒŒ{ $(q#r'é)Î ã©« ƒ $Br   آل عمران:۷

الله هغه ذات دی چي دا کتاب ئې پرتا باندي نازل کړ، چي ځيني آيتونه ئې محکم دي، چي دا د کتاب بنسټ دئ او نور ئې متشابه دي، نو هغه کسان چي په زړونو کي ئې کوږوالی دی په متشابه پسې ئې درومي، د فتنې په لټه کي او د تأويل په لټه کي، په داسي حال کي چي په تأويل ئې له الله پرته هيڅوک نه پوهېږي او هغه چي د راسخ علم خاوندان دي وايي: مونږ ايمان پرې راوړی، ټول زمونږ د رب له لوري دي او پند نه اخلي مگر د عقل خاوندان.

دا مبارک آيت څو مهم مطالب زمونږ مخي ته ږدي:

- د الله کتاب دوه برخي او دوه ډوله آيتونه لري، ځيني ئې هغه دي چي د څرگندو او انسان ته د معلومو شيانو په اړه ئې بحث کړی او ځيني هغه چي د انسان له سترگو د پټو شيانو په اړه څرگندوني لري. لومړي ډول ته (محکم آيتونه) او دوهم ډول ته ئې (متشابهات) ويل شوي.
- محکم آيتونه هغه دي چي هم ئې د بحث موضوع څرگند شيان دي او هم ئې الفاظ هغه دي چي انسان ئې د همدغو شيانو لپاره کاروي.
- متشابه آيتونه ئې هغه دي چي د تشبيه له فن نه په کي استفاده شوې، د بحث موضوع ئې د انسان له سترگو نه پټ شيان دي او د دغو شيانو د

معرفي لپاره داسي الفاظ کارول شوي چي په اصل کي د نورو شيانو لپاره وضع شوي.

- د کتاب اصلي او اساسي مطالب په هغو آيتونو کي راغلي چي محکم دي او تشبيه نه ده په کي کارول شوې.
- متشابه آيتونه چي په مفهوم ئې پوهېدل غور او دقت غواړي بايدهمدې محکمو آيتونو ته راجع شي او د همدې آيتونو په رڼا کي تفسير او توضيح شي، دا ځکه چي د کتاب (ام)، اصل او محور همدا محکم آيتونه دي.
- هغه کسان چي په زړونو کي ئې خيري او کوږوالى وي، د دې په ځاى چي د متشابه آيتونو په مراد باندي ايمان کافي وګڼي، برعکس د دې آيتونو په تأويل د پوهېدو هڅه او لټه کوي او غواړي له هغه نه د بحث او تحقيق موضوع جوړه کړي.
- هغه کسان چي غواړي دغه ډول آيتونه د مناقشې او بحث موضوع وګرځوي، هغوى په حقيقت کي يا د فتنو راولاړول غواړي، د دې هڅه کوي چي د خلکو په زړونو کي شکوک او شبهات راولاړ کړي او توجه ئې له محکمو آيتونو نه بل لور ته واړوي او يا دا چي غواړي د متشابهاتو په تأويل ځان پوه کړي. د تأويل لغوي معنى اول يا اصل ته اړول دي، تأويل يعني په متشابه آيت کي د تشبيه شوي څيز په کُنه او ماهيت باندي ځان پوهول، ګويا دوى غواړي په دې پوه شي چي د دې متشابه اصلي او اولنى حالت او کيفيت څنګه دى؟!

- دا هلي ځلي او دا هڅه او هاند د هغه چا کار دئ چې زړه ئې کوږ او خيرن وي، پر زړه او دماغ ئې شکونو سيورى غوړولى وي.
- د متشابهاتو د تأويل علم يوازي له الله تعالى سره دى، بل هيڅوک نه شي کولى په هغه باندي پوه شي، ځکه الله تعالى هغه غيبي او له سترګو نه پټ شيان چې انسان ئې نه پېژني او نه په خپل قاموس کي ورته نوم لري، د انسان د ښې پوهې په خاطر له محسوسو او پېژندل شوو شيانو سره تشبيه کړي او په داسي الفاظو سره ئې معرفي کړي دي چې په حقيقت کي د ښکاره او څرګندو شيانو لپاره استعمالېږي. د دې لپاره چې هغه د انسان لپاره د فهم وړ وګرځوي او د هغه څيز د حقيقت په اړه نسبي فهم ورته حاصل شي، د دې مطلب دا شو چې د دغو شيانو د معرفي لپاره ترممکنه حده او تر هغه ځايه چې د انسان عقل ته مقدور ده اهتمام شوى او د متشابه آيتونو په ترڅ کي معرفي شوي، د انسان د عقل نيلۍ له دې نه آخوا وړاندي نه شي تلى، دا د ده د الوت وروستئ پړاو دى، آخوا ته ئې لاس نه رسېږي، د ده له عقل او ادراک نه لوړ دي، الله تعالى د همدې ډول شيانو د معرفي کولو لپاره ښه لازمه څرګندونه کړې ده او د انسان د عقلي قوت مطابق وضاحت ئې کړى دى، خو له دې نه آخوا د انسان عقل د مخکې تګ مجال نه لري، بايد همدلته ودرېږي او د متشابهاتو له تأويل نه ځان وساتي. د انسان د عقل او پوهې قصور، د حواسو او مشاعرو محدوديت ئې او د ژبې او قاموس عدم جامعيت ئې باعث شوي چې له مخکې تګ نه عاجز شي او د متشابهاتو په حقيقت تر دې زيات پوه نه شي.

له دې آیت نه په مخکې دوو آیتونو کې وضاحت شوی وو چې د انسان لپاره (لاربنود) او (فرقان) کتاب هغه الله رالېږلی چې د (آفاق) او (انفس) په ټولو اسرارو او خفایاوو خبر دئ، یعني په دې کتاب کې هم د زمکې او آسمان د ډېرو هغو شیانو په اړه بحث شوی چې د انسان له سترګو پټ دي او هم په خپله د انسان په اړه. انسان په خپل قاموس کې یوازې د هغو شیانو لپاره نومونه لري چې ده په خپلو سترګو لیدلي او پېژني ئې، هغه څه چې د ده له سترګو پټ دي د هغه لپاره نه نوم لري او نه ئې د معرفي کولو لپاره الفاظ، نو الله تعالی به هغه ته دا شیان څنګه او په کومو الفاظو معرفي کوي؟ د الله په کتاب کې به د دې غیبي شیانو د معرفي کولو لپاره کوم اسلوب کارول کېږي؟ دغه سوال ته په دې مبارک آیت کې ځواب ویل شوی.

که په قرآنکریم کې لږ غور او دقت وکړو نو دا به راته په ډاګه شي چې د قرآنکریم د بحث او څېړنې دوه اساسي محورونه دي، یو شمېرئې په هغو قضایاوو پورې اړه لري چې د انسان لپاره مشهود، څرګند او ښکاره دي او په انساني قاموس کې ورته صریح او څرګند الفاظ شته، لکه لمر، سپوږمۍ، آسمان، زمکه، غر، انسان او نور، دوهمه برخه ئې له داسې شیانو سره تړاو لري چې له نظره پټ او غایب دي او انسان په خپل قاموس کې داسې کلمات او لغات نه لري چې د هغوی د معرفي کولو لپاره ئې وکاروي. د دې غیبي شیانو د پېژندلو او معرفي کولو لپاره لابد باید هغه الفاظ وکارولی شي چې په اصل کې د ملموسو او ښکاره شیانو لپاره وضع شوي

دي او ناچار باید د تشبیه له فن نه کار واخیستل شي ترڅو د دې غیبي څیزونو داسي انځور وړاندي کړی شي چي حقیقت ته نږدې وي، له همدې ځایه آیتونه په دوو برخو وېشل کېږي:

هغه آیتونه چي د ښکاره او مشهود عالم په اړه بحث کوي، په دې کي داسي الفاظ استعمال شوي چي هر یو د خپل ځانګړي مورد لپاره وضع شوی دئ، مفهوم او مدلول ئې څرګند دئ، د آیت مراد او په خپل مورد د لفظ تطبیق آسان دئ، دا آیتونه محکم دي، خو هغه آیتونه چي له غیب او غیبي شیانو نه بحث کوي، په دې ډول آیتونو کي د غیبي شیانو د افادې او تعریف لپاره د تشبیه فن کارول شوی او داسي الفاظ په کي استعمال شوي دي چي په اصل کي د څرګندو او ټولو ته د ښکاره شیانو لپاره وضع شوي دي، دا آیتونه متشابه بلل کېږي.

د مثال په توګه د دې لپاره چي موږ ملائکي وپېژنو او په دې پوه شو چي هغوی د آسمان او زمکي ترمنځ تګ راتګ کوي، په داسي حال کي چي انسان د ملائکو له لیدو او په جوړښت او شکل ئې له پوهیدو عاجز دئ او په داسي حال کي چي انسان د الوتو لپاره یوازي یوه وسیله پېژني چي هغه وزرونه دي، اوس که څوک وغواړي انسان ته ملائکي وروپېژني او په دې ئې پوه کړي چي دوی د آسمان او د زمکي ترمنځ څنګه ځي راځي، نو له دې پرته بله چاره نشته چي ورته ووایي: ملائکي وزرونه لري، ځیني ئې ډېري تېزي دي او ځیني ئې لږ، موږ د ډېر او لږ تېزوالي لپاره فقط وزر د معیار په توګه پېژنو، نو همدا به ویل کېږي چي د ځینو لږ او د ځینو ډېر

وزرونه دي.

همدا راز د دې لپاره چي موږ په دې خبره پوه شو چي الله د زمکي او آسمانونو واکمن او مالک دئ، دا عالم د ده له لوري اداره کېږي او دلته د ده حکم نافذ دئ، زموږ په قاموس کي واکدار ته "مَلِک" او "مالک"ويل شوي، د واکمنۍ نښي ئې تخت او کرسۍ وي، د دې لپاره چي موږ ته د الله تعالی د واکمنۍ مطلب بيان شي او په دې پوه کړی شو چي الله تعالی د دې عالم مالک دئ او په چارو کي ئې د مالک او حاکم په توګه تصرف کوي، نو په دې مطلب د پوهېدو لپاره بله چاره نشته چي د الله تعالی مالکيت او حاکميت د هغو الفاظو په مرسته توضيح شي چي انسان ئې په خپل قاموس کي لري او د همدې مطالبو لپاره ئې کاروي، د هغو غير محسوسو اشياوو لپاره به مجبوراً همغه الفاظ استعمالوو چي انسان ئې د محسوسو شيانو لپاره کاروي، دې ته اړ يو چي د تشبيه له فن نه به کار اخلو او هغه نامحسوس شی به له يوه محسوس شي سره تشبيه کوو، ځکه موږ د غيرمحسوسو شيانو لپاره نومونه نه لرو، داسي الفاظ نه لرو چي هغه پرې معرفي کړو، د معرفي لپاره ئې بله چاره نه لرو مګر دا چي له همدغو محسوسو شيانو سره ئې تشبيه کړو.

دا موږ ته ښيي چي په قرآن کي د دوو شيانو په اړه بحث شوی: ځيني ئې هغه چي محسوس او مشهود دي او بل ئې هغه چي زموږ له درک او فهم نه لوړ او اوچت دي، هغه شيان چي زموږ له درک او فهم نه لوړ دي خو موږ ته بايد معرفي شي، نو الله تعالی ئې په دې توګه موږ ته ښيي چي له

محسوسو او مشهودو شيانو سره تشبيه کوي او د متشابه آيتونو په ترڅ کې ئې موږ ته معرفي کوي، دا ځکه چې انسان د (خليفة الله) په توګه د دغو شيانو په اړه هم علم ته ضرورت لري، بايد هغه شيان هم وپېژني چې په خپلو سترګو ئې ليدلی نه شي، دا مطلب د يوه مثال په ترڅ کې توضيح کوو:

انسان د يوه شي د درونډوالي او وزن لپاره تله استعمالوي، څه ته درونډ او څه ته سپک وايي، خو د معنوي اقدارو او اخلاقي موازينو د معلومولو لپاره هم همدغه د تلې د درونډوالي او سپک والي الفاظ استعمالوي او وايي: دا درونډ سړی دئ، مقصد ئې دا نه وي چې د هغه وزن زيات دئ، بلکې هدف ئې دا وي چې هغه مخور، معتبر او متين سړی دئ، پدې سره د هغه قدر، درونډ والی، وقار او متانت توضيح کوي، ګورئ چې د انساني شخصيت هغه برخې چې په سترګو نه ليدل کېږي په هغو الفاظو بيانوو چې په اصل کې د محسوسو شيانو لپاره وضع شوي.

په الهي کتابونو کې هم د هغو اشياوو په اړه بحث شوی چې انسان ته محسوس او مشهود دي، موږ ئې پېژنو او په خپلو سترګو ئې ګورو او د هغو اشياوو په اړه هم چې زموږ له فهم او درک نه لوړ دي، خو موږ اړيو چې هغه وپېژنو، دا ځکه چې که موږ په دې عالم کې خپله لار ټاکو، خپل مسير تعينوو او د عالم له ټولو اجزاوو سره د خپلې رابطې څرنګوالی ټاکو نو مجبور يو چې دا عالم وپېژنو، همدغه مطلب ته قرآن عظيم الشأن داسې اشاره کوي:

‘, tø$çR& ög9 ûü7Kf 4Lm bÍÅ ÿR& þÎr É$ùFy$’Î $ZÏ»f#ä Ôû/Îã™

ډېر ژر به خپل آیتونه په آفاق او کائنات کي هم او د دوی په خپلو نفسونو کي هم وروښیو تر څو ورته څرګنده شي چي هغه حق دئ، آیا ستا د رب په اړه دا کافي نه دئ چي هغه په هرڅه شاهد دئ؟

یعني د خپلو آیتونو مصداق به هم په آفاق، کائنات او عالم کي دوی ته وښیو او هم به ئې د دوی په خپلو نفسونو کي، ورو ورو به د دوی علم د خپل نفس په اړه هم زیاتېږي او د عالم او آفاق په اړه هم، په تدریج سره به د دوی علم، پوهه او تجارب اضافه کېږي، دا علم او پوهه به له یوه نسله بل نسل ته انتقالېږي او په دې توګه به دوی په آفاق او په خپل نفس کي د د الهي آیتونو مصداق په خپلو سترګو وګوري او په دې به پوه شي چي دا حق دئ، الله حق دئ او د ده له لوري رالېږل شوی کتاب حق دئ.

‰‹Í - äõ« Èä4?ã ¼çR 7 ĥÎ É 6ƒ N9r& : آیا ستا د رب په اړه دا کافي نه ده چي هغه په هرڅه شاهد دئ؟ د هر شي په نسبت علم لري او د هغه د څرنګوالي شاهد دی؟ په دې خاطر چي الله تعالی د دې عالم د هر جزء او توکي په اړه علم لري، د خپل دغه جامع او کامل علم له مخي ئې چي کوم کتاب رالېږلی د هغه د هري وینا حقانیت او د هر قضاوت مصداق به هم په آفاق کي وګورئ او هم په خپلو نفسونو کي. په دې توګه قرآن موږ ته لارښوونه کوي چي د دې الهي کتاب آیتونه هم زموږ د نفسونو په پټو او څرګندو برخو احتواء کړې او اړوند حقایق ئې موږ ته ښودلي او هم

ئې د عالم په آفاق کې خواره حقایق احتواء کوي او د هر څه حقیقت ئې موږ ته ښودلی، خو موږ به په تدریج سره او ورو ورو په دې حقایقو پوهېږو. دا آیت موږ ته دا هم ښیي چې انسان به په تدریج سره او هر څومره چې د ده علم وده کوي او فهم او بصیرت ئې زیاتېږي همدومره به د دې کتاب په حقانیت پوهېږي، د قرآن ډېر حقایق داسې دي چې انسان نن او د قرآن له نزوله څوارلس پېړۍ وروسته د هغه په حقیقت پوه شو، تر دې د مخه ډېرو ته مبهم، غامض او غیر قابل فهم برېښېدل.

علی کرم الله وجهه په دې اړه فرمایي: "د قرآن د آیتونو په اړه ډېر تکلف مه کوئ، پرېږدئ زما نه به ئې په خپله تفسیروي"، یعني د قرآن د هغو آیتونو په اړه ډېر تکلف او بې ځایه زحمت مه باسئ چې اوس ئې په واضح او څرګند مطلب نه پوهېږئ، زمانې ته ئې پرېږدئ، په تدریج سره به ستاسو علم هغې مرحلې ته رسېږي چې په مفهوم ئې پوه شئ:

همدې مطلب ته د قرآن عظیم الشأن یو بل آیت په دې توګه اشاره کوي:

pZJôn‘r “%èdr ãó« èaj $Ž‹ö | =»GÅ6ø$š• øã $Zø‰Rr ...

ÇÑÒÈ ûüÏJÎó¡ßJù=Ï9 3“ŽôÇç النحل:۸۹

... او پر تا باندې مو دا کتاب نازل کړ چې هر څه لپاره څرګندونه او د مسلمانانو لپاره هدایت، رحمت او زېری دئ.

یعني دې کتاب د دې عالم هر څه توضیح کړي، د دې عالم په اړه ټول

ضروري علوم زموږ مخې ته ږدي، د عالم اړوند کلي مفاهيم په اختصار او ايجاز سره بيانوي، هر څومره چې انسان له دې کتاب سره مزيد آشنا کېږي، همدومره به د هغه په ابعادو، اسرارو او رموزو باندې پوهېږي.

دا کتاب هومره اسرار او رموز لري چې په دې ټول عالم کې دومره رموز نشته، دا چې الله تعالی فرمايي: قرآن (تبيانا لکل شئ) دئ، دا به مبالغه نه ګڼو، دا بېله خبره ده چې موږ لدې کتابه سره دومره نه يو آشنا شوي چې له هغه نه د هر څه د تبيين او پېژندنې رڼا تر لاسه کړو، دا کتاب هومره جامع او له اسرارو ډک دئ چې په جنت کې به هم د تل لپاره په هغه کې تحقيق او څېړنه کوئ، خو انتها به نه مومي او د اسرارو د عميق بحر تل ته به ئې نشئ رسېدلی، دا دنيا او ستا محدود عمر خو پرېږده چې هيڅکله ورته کفايت نه کوي، په آخرت کې به هم ستا د بحث او څېړنې موضوع همدا کتاب وي چې تر پايه به د هغه اسرار او رموز نه ختمېږي.

دا کتاب تبيان دئ د هر څه لپاره او لارښوونه او د رحمت وسيله او ذريعه ده مسلمانانو ته، د دې کتاب په رالېږلو سره الله جل جلاله خپله لويه پېرزوېنه د انسان په حال شامله کړه، دا ځکه چې انسان تر هر څه زيات چې کوم څه ته احتياج لري هغه همدا د ده لارښوونه او هدايت دئ او دا د الله د رحمت وسيله ده، چا چې دې کتاب ته پناه يووړه، نو الله جل شأنه به خپل وسيع او پراخ رحمت د هغه په حال شاملوي او دا کتاب د هغو کسانو لپاره زېری دئ چې ورته تسليمېږي، اطاعت ئې کوي او په ټول ژوند ئې حکومت کوي. له دې کتاب نه پرته انسان داسې دی لکه مړی يا

لکه ړوند، لکه څوک چې په تيارو کې ژوند کوي، په هغه کې حساس وجدان مړ شوی وي، د ضمير صفحه ئې زنګ وهلې وي او انساني مشاعر او عواطف ئې ختم شوی وي، داسې لکه مړی يا داسې لکه چې په تياره کې خوځېږي، نه ځان ليدی شي، نه په خپل ماحول کې نور شيان او نه د پل اېښودو ځای او لوری.

قرآن عظيم الشأن دغه مطلب د الانعام په سورې کې په دې الفاظو توضيح کوي:

† Î ¾ïiÎ ÓÅðƒ #Yqç ¼çp9 $Yùè_r pçY•šôn'ù $tGøB b%. `Br&

`Îãš• ï°‹. $k]iB 8lí$/2 § ø9 ÏM»Jè=à9$'Î ¼ã&#B `J. Ä $Y9$

ÇÊËÈ šc qèJè÷ètƒ (qçR%. $B ûïÌÿ»3ù ال‌انعام: ۱۲۲

آيا هغه چې مړ وو، بيا مو راژوندی کړ او داسې رڼا مو ورپه برخه کړه چې په هغې سره په خلکو کې تګ کولی شي، هغه چا ته به ورته وي چې په داسې تيارو کې وي چې ترې وتونکی نه وي، کافرانو ته همداسې هغه څه ښايسته شوي چې دوی ئې کوي.

په دې مبارک آيت کې څو ډېرې مهمې او اساسي خبرې په ايجاز او اختصار سره شوې:

- کفر داسې دئ لکه مرګ او ايمان داسې دئ لکه ژوند، کافر د مړي په څېر دئ او مؤمن د ژوندي په څېر.

- ځوکچي کافر وو او الله تعالی ایمان ورپه برخه کړ داسي دئ لکه چي مړ وو او الله تعالی راژوندی کړ.
- د الله تعالی لارښود کتاب داسي دئ لکه روڼ څراغ چي په تیاره کي انسان ته لار ښيي.
- د دې روڼ څراغ په رڼا کي انسان کولی شي د خلکو په منځ کي د تلو لارځان ته رو ښانه کړي، دوست او دښمن، صالح او طالح، مؤمن او منافق، ښه او بد وپېژني، لوړي او ژوري ووینـي، خنډونه او ګړنګونه ورته جوت شي.
- بې ایمانه انسان په یوې کفري ټولني کي هغه چا ته ورته دئ چي په پرېړو تیارو کي پروت وي او د وتلو ټولي لاري پرې بندي وي.
- دا تیاره په حقیقت کي د جهل، شرک او کفر هغه تیاره ده چي د ده پر زړه، دماغ او ستر ګو ئې سیوری غو ړولی، د ده معیارونه ئې مختل کړي، د ده احساسات او مشاعر ئې ځپلي، خپل بدي کړني ئې ورته ښایسته کړې.

آیا دا دواړه سره برابر دي؟ کوم د عقل او وجدان خاوند به دا دواړه برابر وګڼي؟!

ګورئ چي دا کتاب انسان ته حقیقي ژوند ورپه برخه کوي، داسي روڼ مشعل په لاس کي ورکوي چي په رڼا کي ئې د خلکو ترمنځ تګ کولی شي، په دې رڼا سره خپله لار مومي، خلک پېژني، د دوی په منځ کي لار ځان ته پرانیزي او د مخکي تلو توان تر لاسه کوي. هو؛ دا هغه نور دئ چي په هغه سره د خلکو په منځ کي خپله لار پرانیستلی شې، له دې مشعل نه پرته چي

هر قدم اخلې له يوه او بل سره به دي ټکر او تصادم راځي، که ستا ښي او کيڼ لاس ته څوک ولاړ او يا درسره روان دي، يا ستا د مسير مخالف درومي، له ټولو سره به دې ټکر راځي، که غواړې چي د خلکو په منځ کي خپله لار بيا مومې او د دوی ښه او بد وپېژنې، فقط د دې کتاب په رڼا کي دا کار کولی شې، هغه تا ته نېک او بد معرفي کوي، مفيد او مضر درته ښيي، دوست او دښمن درته ښيي، کافر او منافق درته ښيي، تاته په ډېر دقيق انداز هغه منافقين چي پېژندګلوي ئې ډېره ګرانه ده درمعرفي کوي، د همدې کتاب په رڼا کي هغه ملمع څېرې هم پېژندلی شې چي پېژندنه ئې ډېره ګرانه ده، د هغوی له الفاظو نه، د هغوی له کړنو نه، د جنګ او د سولې په دوران کي د هغوی له موافقو، تبصرو او تحليلونو نه، د فتح په وخت کي د هغوی له مواقفونه، د ماتې په وخت کي د دوی له دريځ او تحليل نه، له دې ټولو نه ته هغه پېژندلی شې، نو دا هغه روڼ مشعل دئ چي حامل ئې د هغه په ذريعه د خلکو په منځ کي لار موندلی شي. آيا د دې روڼ مشعل حامل به هغه چا ته ورته وي چي په تيارو کي دئ، يوه تياره نه بلکي ګڼ شمېر تيارې يوه په بلې پسې، داسي تيارې چي ترې وتونکی نه دئ، د دې توان نه لري چي ترې ووځي او ځان وژغوري، د رڼا طرف ته ووځي او لار بيا مومي، يعني په ذاتي توګه هغه استعدادونه نه لري چي په هغه سره له دې تياره محيط نه د نور او د رڼا لور ته ووځي، له دې ګڼ شمېر تيارو نه ځان په خپلو ذاتي استعدادونو نشي ژغورلی، ځان نشي پېژندلی، دا عالم او هستي نشي پېژندلی، خلک او د هغوی حقوق او له

هغوی سره خپلي اړیکي او چلند نشي پېژندلی.

همدې مطلب ته د ابراهیم د سورې په لومړي آیت کي داسي اشاره شوې:

ŕ q¥9$’‹Ĵ Ë M»Jèà9$`Ë B ¨ $Z9$ l Ì÷ ö 7 ø Ĵ ç»Y Þ R& ë= »GÅ2 •9#

ÇĖ È Ÿ‰‹Ü tø$ŕ ƒ ŕè$Å R º Ž Å 4‹Ĵ Ó gĥ ŕ ÈÓ Ĩ ابراهیم: ۱

الف لام را، دا هغه کتاب دئ چي ستا په لوري مو نازل کړ چي د دوی د رب په حکم سره خلک له تیارو نه د نور طرف ته وباسې، د ستایل شوي عزتمن ذات لاري ته.

یعني دا کتاب له تیارو نه د نور طرف ته د خلکو د ایستلو یوازني وسیله ده، یوازې په دې سره خلک له تیارو نه د نور طرف ته وتلی شي، فضا، ماحول، ځان، هستي، عالم او کائنات ورته مجهول او تک تور او تیاره بربښي، پېژندلی ئې نشي او په هغه کي خپله لار موندلی نشي، الله تعالی دا کتاب نازل کړی ترڅو ته اې پیغمبره دا خلک له تیارو نه د نور لوري ته بوځې.

قرآن پیغمبر علیه السلام ته، په داسي حال کي چي پیغمبر دئ، تر ټولو حساس فهیم او فکور انسان دئ، تر ټولو زیات بصیر، پوه او خبیر دئ، هغه ته هم فرمایي چي ته له دې نه مخکي چي کتاب دربانديي نازل شي او وحي درته وشي، نه پوهېدلې چي کتاب څه دئ؟ او ایمان څه ته وایي؟

#Yqçņ Yùè _ `Å»9r ß»J ƒ lýM$Ÿr Ü »GÅ3ø9$$B “ Í‘ô‰s? |MZä $B …

ÞÏŽÂ 4kĴ üï Ï‰öd9 7ŔĴr $RŠ$6Ïã ôÏB âä!$±®` B ¾ÏmÎ “ Ï‰öδ

ÇÎËÈ 5OŠÉ)GóB

الشوری:۵۲

ته نه پوهېدې چي کتاب څه دئ او نه په ایمان پوهېدې، خو موږ (دا قرآن) داسي نور او رڼا وگرځاوو چي له خپلو بندگانو نه څوک وغواړو پرې هدایت کوو ئې او یقیناً چي ته مستقیمي لاري ته لارښوونه کوې.

یعني پیغمبر علیه السلام د قرآن له راتلو مخکي حتی په لیک لوست هم نه پوهېدو، دا خو پرېږده چي د ټول کتاب د علومو په اړه هغه وسیع او جامع علم ولري چي تر دې وروسته ئې په برخه شو، نه په لیک لوست پوهېدو او نه د کتاب او ایمان له حقیقته په دومره تفصیل سره خبر وو، چي د دې کتاب له راتلو وروسته پرې خبر شو، خو الله تعالی دا کتاب د ده لپاره داسي نور وگرځاوو چي ټول حقایق ئې د هغه په رڼا کي وپېژندل.

قرآن عظیم الشأن د انعام د سورې په ۱۱۵ آیت کي فرمایي چي د الله کلام د صداقت او عدالت له پلوه بشپړ او پای او اتمام ته رسېدلی دئ، یعني صداقت او عدالت په هغه کي راخلاصه شوی، رښتیني کلمات همدا دي، عدل صرف په همدې سره تأمینېدی شي، دا د عدل د تأمین یوازینی وسیله او ذریعه ده او په همدې کي حق، حقانیت، صداقت او رښتینتوب خلاصه شوي، هلته چي فرمایي:

qèr ¾ïïï»Jî3ï Aïï6ã ǔ Z%ãr $]6ï¹ 7ĥ ðMJî. ðMƋ?r

ÇÊÎÈ Ð$îè%$BŠÜ ¡ 9$ الانعام:۱۱۵

او ستا د رب کلام د صداقت او عدالت له مخي بشپړ دئ، هيڅوک ئې د پرېکړو بدلوونکی نشي کېدی او هغه پوه اورېدونکی دئ.

دلته د دې الهي کتاب په اړه څو خبري شوې:

- دا ستا د رب کلام دئ.
- هره خبره ئې په بشپړه توګه رښتينې ده.
- هر قضاوت او حکم ئې په بشپړه توګه عادلانه دئ.
- هيڅوک ئې د پرېکړو، وعد او وعيد د تحقق مخه نشي نيولی.
- الله تعالی چې په دې کتاب کې څه ويلي، که دا د مؤمنانو او کافرانو د قول او عمل په اړه دي، که د توحيد او شرک، حق او باطل دنيا او آخرت په اړه دي، که د خلکو د عملونو د پايلو او عواقبو په اړه دي، ټول حق او رښتيني دي او دا د هغه ذات له لوري ويل شوي چې پوه اورېدونکی دئ.

قرآن د پيغمبر د حقانيتستره نښه ده

حقيقت دا دئ چي هر انسان د خپلي وينا، اخلاق او عملي ژوند له مخي پېژندل کېږي، لکه څنګه چي ونه له مېوې پېژندل کېږي شخصيتونه هم له خپل عمل او وينا پېژندل کېږي، موږ د قرآن عظمت ته په پام سره وايو چي د دې عظيم او ستر کتاب حامل حتماً د الله تعالی له لوري لېږل شوی پيغمبر

دئ، موږ محمد علیه السلام په خپلو سترګو نه دئ لیدلی، د ده معجزې مو هم نه دي مشاهده کړې، خو د هغه قرآن له مخې چې ده خلکو ته وړاندي کړ، موږ پرې ایمان راوړی او د زړه سلول سلول مو په دې شهادت ورکوي چې دی یقیناً د خدای پیغمبر دئ، د ده لوړ اخلاق، د ده هغه پیغام چې خلکو ته ئې درلود، هغه تبدیلي چې ده د قرآن په رڼا کي په نړۍ کي راوسته، هغه انسان چې ده ئې د جوړولو هڅه کوله، دا موږ ته ثابتوي چې دی پیغمبر وو، موږ چې د عیسی علیه السلام له میلاده دوه زره کاله وروسته په بایبل کي داسي کوم کلام وګورو چې د یوه پیغمبر له شأن سره ښایي نو وایو چې دا به حتماً د عیسی علیه السلام وینا وي.

موږ د محمد علیه السلام تر ټولو ستره معجزه هغه قرآن ګڼو چې د ده په مبارکو لاسونو نړۍ والو ته وړاندي شو، خو دا څنګه؟ ځیني خو داسي فکر کوي چې ښایي یوازي د بلاغت او فصاحت له پلوه به دا کتاب د پیغمبر علیه السلام معجزه وي، له ادبي اړخه دا کتاب دومره لوړ دئ چې د نړۍ هیڅ کتاب ورسره سیالي نشي کولی، که څه هم دا وینا په خپل ځای کي صحیح ده، دا الهي کتاب د بلاغت او فصاحت له پلوه ستره معجزه ده، د قرآن ادبي اعجاز په هغه روایت کي ډېر ښکلی انځور شوی چې وایي: په قرېشو کي معمول دا وه چې هر کال به شعراوو او لیکوالانو له خپلو اشعارو او لیکنو نه تر ټولو غوره شعر، نظم او نثر غوره کولو، هغه به ئې د کعبی په دېوال ځوړندولو، بیا به د کال په یوې ځانګړې ورځ، د یوه خاص هیئت لخوا دا ټول اشعار، نظمونه او نثرونه په دقت سره څېړل کېدل، تر ټولو لوړ کلام به ئې غوره کاوو، نور به ئې راکوزول او یوازي همدا غوره

شعر، نظم یا نثر به ئې پرېښودو او لیکونکي به ئې د کال جائزه ترلاسه کوله، یو ځل یوه صحابي د پیغمبر علیه السلام له اجازې پرته، د کوثر سوره چي په هماغو ورځو کي نازله شوې وه، په پټه رااخلي او په همدغسي و خت کي ئې په دېوال باندي نصبوي، هیئت راځي او ټولې پاڼې او لیکني له نظره تېروي، له یوې او بلي تېرېږي، د کوثر سورې ته رارسي، نوري ټولي لیکني راکوزوي او یوازي دغه سوره پرېږدي او ترې لاندي لیکي: په خدای قسم چي دا د بشر وینا نه ده، یعني دا وینا د بشر له توانه ډېره اوچته ده، دا سمه خبره ده چي د بلاغت او فصاحت له پلوه قرآن عظیم الشأن د پیغمبر ستره معجزه ده. دا هم د قرآن یو ستر اعجاز دئ چي د نزول له نېټې تر ننه په ملیونهاوو خلکو هغه حفظ کړی، تاسو به په ټولي نړۍ او په ټول بشري تاریخ کي هیڅ داسي مذهبي او غیر مذهبي، د شعر یا د نثر کوم کتاب ونه مومئ چي د قرآن په اندازه حافظان ولري!! موږ د نورو کتابونو او مذهبونو له منونکو پوښتنه کوو: دا ولي تاسو په خپل اوږده تاریخ کي د خپل مذهبي کتابونو محدود شمېر حافظان هم نه لرئ؟!! ځواب ئې څرګند دئ؛ انسان هغه کلام ژر حفظ کولی شي چي د زړه دړه ئې ورته پرانیستلې شي، له عقل سره ئې اړخ ولګوي، محتوی ئې لوړه او د الفاظو ترکیب ئې خوندور وي، قرآن له دغه پلوه هم معجزه ده. خو په حقیقت کي قرآن له یوې بلي ناحیې تر ټولو ستره او لویه معجزه ده، هغه اسرار او رموز چي په قرآن کي شته، هغه دقیقي، ژوري او هراړخیزي څېړني او د انسان او عالم د معرفي او پېژندګلوۍ لپاره چي قرآن څه قضاوتونه کړي، له دې ناحیې

قرآن تر ټولو لویه او ستره معجزه ده. د طبعیت او کائنات په اړه چي قرآن عظیم الشأن کوم بحثونه کړي، علم څوارلس سوه کاله وروسته پرې پوهېږي چي په دې اړه د قرآن وینا حق ده. زه ئې څو محدود مثالونه ستاسو مخي ته ږدم:

- قرآن فرمايي: دا زمکه، آسمانونه، ستوري او لمر ټول سره یو ځای او یوه کتله وه او موږ د یوه شدید انفجار په نتیجه کي سره بېل کړل:

$Zø $FR%Ÿ2 Ú öR$r ÏNºq»J¡9$ b& (#ÿrãx. ûïÏ%©!$ •t Ó9r&

ÇÌÉ bqãZÏBsãÌ ù& @r äó« @ä.$J9$ z`ÏB $Yè_r $JßÎ»oYø)tFÿù

الانبیاء: ۳۰

آیا کافران دې ته پام نه کوي چي آسمانونه او زمکه سره جوخت ول او موږ سره بېل کړل او هر ژوندی شی مو له اوبو پیدا کړ، آیا ایمان نه راوړي؟!

ساینس پوهان له ډېرو څېړنو وروسته دې نتیجې ته ورسېدل چي واقعاً یو وخت آسمانونه، زمکه لمر او ټول ستوري سره جوخت او یو ځای ول او د یوه ستر انفجار په ترڅ کي سره بېل شوي.

- قرآن عظیم الشأن ټولو مخالفینو ته بلنه ورکوي چي که د هغه کتاب په اړه څه شک لرئ چي په پیغمبر علیه السلام نازل شوی نو له الله تعالی پرته خپل ټول شهداء او مرستندویان مرستي ته دروبلي او د دې کتاب د یوې سورې په څېر څه راوړئ، خو که دا کار ونه کړئ، چي هیڅ کله ئې

نشئ کولی، نو له هغه اوره ووېرېږئ چې سوند ئې خلک او ډبري دي او د کافرانو لپاره تيار کړی شوی!!

`Ë ϙ‘qÝÎ (qèù $RÏ‰7ã 4?ã $ZØR $#Ë 5=ﬁ ’Î ÎNçZà2 bÎr

ÇËÈ ûüÏÿ‰» ¹ ôNçZä c Ï« $ÈrË `Ë Näã‰gã (qãŠ$r ¾ÏÎ#VË

ã¨ $Z9$$ d$Šqè r ÓÉL$ ‘$Z9$ (qà?$ù (qèyø? `9r (qèyø? ôN©bîù

ÇËÍÈ ûïÌÿ»3ù ôN£Ïãé ä‘$ f Å$Ér البقره:۲۴

او که د هغه څه په اړه شک لرئ چې مونږ پر خپل بنده نازل کړی، نو له الله پرته خپل شاهدان راوبلئ او د هغه په څېر يوه سوره خو راوړئ که رښتيني يئ. او که ونه توانېدئ او هيڅکله نه شئ توانېدی، نو له هغه اور نه ځان وساتئ چې سوند ئې خلک او ډبري دي، د کافرانو لپاره تيار کړی شوی.

د قرآن د علمي اعجاز يوه بېلګه تر دې آيت د مخه ذکر شوې او يوه هم په دې آيت کې او هلته چې فرمايي: (له هغه اور نه ځان وساتئ چې سوند ئې خلک او ډبري دي) د قرآن د نزول په وخت کې هيچا دا خبره نه شوی منلی چې ډبري هم د اور سوند کېدی شي، معلومه نه ده چې مخالفينو به هغه وخت په دې خبري باندي څومره تمسخر کړی وي، څومره به ئې په خپلو مجالسو کې ويلي وي چې دا ليونيان اوس دا خبره هم مني چې ډبري سوزي، هيڅ عاقل انسان د ډبرو سوزيدل نه مني!! خو

تاسو اوس یوه فزیک پوه ته ووایئ: جنابه! آیا ډبري سوزي؟ هغه به ډېر ژر او له کوم تأمل نه پرته درته ووايي: هو؛ سوزي، یوازي ډبري نه بلکې هرڅه، حتی اوسپنه هم، هرڅه د اور په اوچتو درجو کي سوزي، دغه اوبه او دا خاوره هم چي ته ئې د اور وژلو لپاره کاروې. او که هغه ته ووایئ: زمونږ په دغه کتاب کي چي څوارلس پېړۍ وړاندي تېري شوې راغلي چي ډبري به د اور سوند وي، هغه وخت زمونږ د کتاب په دې خبري مخالفینو ملنډي وهلې او دا ئې ستر دروغ ګڼلو، ما ته ووایئ: د دې فزیک پوه غبرګون به څه وي او د دې کتاب او د هغه د وړاندي کوونکي په اړه به څه فکر کوي؟

د انسان له پیدایښت او ده ته د رزق او روزي له برابرولو وروسته، په ده باندي د الله تعالی تر ټولو ستره پېرزوینه دا ده چي د ده د لارښووني لپاره ئې کتاب راولېږو. داسي کتاب چي د هغه په حقانیت هر سالم الفطرت انسان په ډېره آسانی پوهېدی شي، له دقیقو څېړنو او ژورو بحثونو نه ئې ډېر ژر پوهېدی شي چي دا د الله له لوري راغلی کتاب دئ، هري پوښتني ته ئې ځواب وایي او هر شک ئې ختموي. که تاسو په دې کتاب کي شک لرئ او ګمان مو دا وي چي دا به د الله له لوري نه وي، نو د یوې وړې سورې په څېر ئې کوم څه راوړئ که رښتیني یاست. ځیني خلک داسي ګمان کوي چي ښایي دلته یوازي د قرآن اوچت ادبي اړخ ته اشاره شوې او مقابل لوری یوې ادبي مقابلې او مبارزې ته رابلل شوی او ورته ویل شوي چي د قرآن د کومي وړې سورې په څېر ادبي ټوټه نه شئ وړاندي

کولی، دا سمه ده چې قرآن له ادبي پلوه هم داسي لویه معجزه ده چې څوک ئې مقابله نه شي کولی، خو د قرآن علمي اعجاز تر دې هم ستره معجزه ده، هغه ژور علمي بحثونه چې د انسان، زمکي، آسمان، لمر، سپوږمۍ، ستورو او ټول عالم په اړه ئې کړي، هغه اسرار چې قرآن په ډاګه کړي، هغه ضوابط چې د انسان د فردي او اجتماعي ژوند د سمون لپاره ئې وضع کړي، د قرآن عمیق او جامع مطالب، د حق او باطل، روا او ناروا، حلال او حرام په اړه د قرآن دقیق او عادلانه معیارونه او له ډېرو نورو اړخونو نه هم قرآن معجزه ده، دا د عربو له شعراوو او لیکوالانو نه علاوه د نورو قومونو لپاره هم او تر قیامته معجزه ده.

همدا راز قرآن عظیم الشأن د کافرانو د لجاجت او قساوت په اړه فرمایي چې د دوی زړونه تر تیږو هم کلک او سخت دي، دا ځکه چې له تیږو نه خو ځیني داسي هم شته چې کله ټوټې ټوټې او تجزیه شي، اوبه ترې راوځي، هلته چې فرمایي:

ŽZqó % ‰©& #& ó'$ÚtïøŠ$ 'ĝù š• ÿŒ Ÿ‰è/ .`Ï B Nä3çqè=è% ¡ % Sê

ß)ŸŠ± „ $J9 $k]÷ÏB bÎ) ãgRF{$# çmZÏB ãf ¤ÿFtGt $J9 ó'$ f ïøŠ$ `ÏB bÎ)

ª! $$Br « $ ïŠô± z ôÏB äÝ Î7öku $J9 $k]÷ÏB bÎ) âä $J9$# çmYÏB ßlã÷‚ uŠsù

ÇÐÍÈ bqè=yJ÷è? $£Jtã @@Ïÿ»tóÎ

البقره:۷۴

بیا له دې وروسته ستاسو زړونه سخت شول، داسي لکه چې ډبري وي او تر

دي هم ډېر سخت او له ډېرو نه خو ځيني داسي دي چي ويالې ترې بهېږي او ځيني داسي چي ټوټې ټوټې شي نو اوبه ترې راوځي او ځيني ئې داسي چي د الله له وېري راپرېوځي او الله له هغه څه چي کوئ ئې غافل نه دئ.

په دې مبارک آيت کي که له يوې خوا د سخت زړو بني اسرائيلو دا حالت انځور شوی چي د مړي د راژوندي کېدو له ستري پېښي نه وروسته هم د دې په ځای چي ايمان راوړي، برعکس ئې زړونه مزيد سخت شول، هومره لکه کلکه ډبره او تر دې هم زيات، خو له بلي خوا يو داسي حقيقت په کي توضيح شوی چي انسان فقط په شلمه پېړۍ کي او د قرآن له نزول نه څوارلس سوه کاله وروسته او له ډېرو علمي تحقيقاتو نه بعد وربانديپوه شو او هغه دا چي د سختو تيږو په ترکيب کي د اوبو ماليکولونه شته، په دې حقيقت هلته پوه شو چي تيږي او منرالونه ئې تجزيه کړل او د ټولو په ترکيب کي ئې د اوبو ماليکولونه وموندل او دا همغه حقيقت دئ چي قرآن په دې الفاظو سره بيان کړی: او له ډبرو نه خو ځيني داسي دي چي ويالې ترې بهېږي او ځيني داسي چي ټوټې ټوټې شي نو اوبه ترې راوځي!! چي کله قرآن دا خبره کوله هيچا دا گمان هم نه شو کولی چي د کلکو ډبرو په ترکيب کي به د اوبو ماليکولونه وي!!

اما دا چي قرآن دلته ويلي چي ځيني تيږي د الله له وېري راپرېوځي، آيا په رښتيا تيږي احساس لري او که دلته کومه استعاره کارول شوې او مقصد ئې فقط دا دی چي تيږي هم په خپل زړه کي نرمي اوبه لري او هم له خپل الله څخه وېرېږي خو د اهل کتابو علماوو نه په خپلو زړونو کي ترحم

درلود او نه له الله تعالی وېره؟ باید پوه شې دا تیرې چې تا ته بې احساسه او بې شعوره ښکاري او سخت زړي او بې رحمه انسانان ورسره تشبیه کوې، داسي نه ده، ته اشتباه کوې، دا تیږه احساس لري، خپل رب پېژني او کله کله د الله له وېرې راپرېوځي، ستا د وجود غوښه، مغز، وینه او عصبي تارونه له هغي خاوري جوړ شوي چې یو وخت سخته تیږه وه، ورو ورو په خاورو تبدیل شوه، له دې خاوري وني، بوټي، مېوې او دانې راوټوکېدې او همدا ستا په غوښه، مغز، ویني او عصبي رشتو بدلي شوې، که په دې تیږو کي دا کمال نه وی نو په ژوندیو شیانو به د هغوی بدلون ممکن نه وو، له هغې به ژوندي شیان نه راپیدا کېدل، تا ته به دا وني او بوټي هم بې احساسه برېښي، دا حیوانات به هم بې شعوره ګڼې، خو دا هر یو په ډېرو برخو کي تر تا مخکي دي، د وني د سټې پوستکی په لور وشکوه، وبه ګورې چې ډېر ژر په هغه زخمي ځای کي ښویه او سریښناکه مایع راپیدا کړي، زخم پټ کړي، له چینجیو او مکروبونو نه ئې خوندي کړي، څو ورځې وروسته به ګورې چې دا زخمي ځای تر نور پوستکي هم سخت شوی دی، د وني د یوه اړخ یوه څانګه پرې کړه، څو ورځي وروسته به وګورې چې د همدې ځای خوا ته، ترې لاندي یا بر، نوې څانګه راټوکېدلې، دا د دې لپاره چې ونه غواړي خپل تعادل بېرته برابر کړي، آبله خوا ئې درنه نه شي او په هغه لوري ئې کږه نه کړي. په کوټه کي د ګل بوټی کېږده، څو ورځي وروسته ئې وګوره چې د کړکۍ په لوري به مایل شوی وي او دا هڅه به کوي چې ځان نور او رڼا ته ورسوي، هر بوټی

پوهېږي چي له زمکي نه کوم مواد جذب کړي او څنګه له دې نه خوندوره دانه یا مېوه جوړه کړي، په محفوظ پوستکي کي او داسي چي ته ئې هم له شکل او رنګ نه خوند اخلې او هم له بوی او ذائقې نه او که ته دا خپل ټول (شعور)، (عقل) او (علم) او خپل ټول پرمختللي وسایل دي په کار واچوې، د دې واړه بوټي او دغي وني په څېر څه نه شې پیدا کولی. د شاتو موچۍ چي څه جوړوي ستا ټول لابراتوارونه ترې عاجز دي، ډېر حیوانات په خپلو ډېرو حواسو کي له تانه مخکي دي، ځنګلي حیوانات، پشۍ، سپی، غرڅه، مارغان په لیدو اورېدو او د بوی په احساسولو او پېژندلو کي تر تا ډېر ډېر وړاندي دي. ډېر حیوانات د باران، طوفان او زلزلی راتګ تر تا د مخه احساسوي، ته هسي مغرور شوی یې او دوی ته د حقارت په سترګه ګورې.

دا یوازې تیرې نه دي چي قرآن د هغوی په اړه دا وینا کوي، قرآن د کائناتو هر څه داسي معرفي کوي چي طوعاً او کرهاً خپل رب ته منقاد دي، په ټول انهماک سره خپل مأموریت او ورکړی شوې دنده ترسره کوي او هر یو ئې د خپل رب تسبیح وایي، خو مونږ د دوی د تسبیح په څرنګوالي نه پوهېږو.

نو د قرآن دا خبره حق ده چي ځیني تیرې د الله له وېرې راپرېوځي، دا تیرې، لوټي، بوټي، ستاسو لاسونه، پښې او پوستکی به د قیامت په ورځ ستاسو په ټولو کړو وړو او هر څه شهادت ورکوي او دا هغه حقیقت دئ چي ساینس ئې د پوهېدو لومړي پړاو ته نږدې شوی، ډېر نور مزل باید ووهي چي مزید حقایق ورته څرګند شي.

همدا راز قرآن عظیم الشأن د جن او انس ډلي مخاطب کوي او فرمايي:

í$Ü% ôB (räJZ? b& NJèÜGØ$ È) Ä RM$r Ç%$ Ž³ èJ»ƒ

ÇÌÈ 9»ÜÝÎ ž) šc räJZ? w (räJR$ Ç ÚF$ ÏN°q»J¡ 9$

9$R `B ê#q@ $JÅøã @™öã ÇÌÈ È$/É3è$JÅh äW#ä Ä 'Î

ÇÌÈ È#ŽÅ Ç G^? ŸXù Ó $tér   الرحمن:۳۳-۳۵

اې د پېريانو او انسانانو ټوليه! که کولی شئ چي د آسمانونو او زمکي له قطرونو تېر شئ "او بل لوري ته ئې ووځئ" نو ننوځئ، نفوذ نشئ کولی مگر په قوت او ځواک سره. نو د خپل رب له کوم کوم نعمت نه انکار کوئ؟! په تاسو باندي به د اور خالصي لمبې رالېږل کېږي او ويلي شوي شيان، چي يو د بل مرسته به نشئ کولی.

په دغه حقيقت چي قرآن ځوارلس پېړۍ مخکي ورته اشاره کړې، د ساينس نړۍ اوس او په دې وروستۍ پېړۍ کي پوه شوه چي د آسمانونو په لوري او فضا ته د ختلو په دوران کي به انسان له داسي مشتعل او سوزنده سماوي اجرامو سره مخامخ کېږي چي د اورلمبو ته ورته وي. هماغه څه چي قرآن کريم ځوارلس پېړۍ د مخه د "شواظ من نار" په نامه ياد کړي. همدا راز د زمکي زړه ته د نفوذ او ننوتو په صورت کي به انسان د زمکي د بهرني او سوړ قشر نه وروسته ورو ورو هغي برخي ته رسېږي

چي هلته هر څه د تودوخي د لوړې درجې په وجه ويلي او مذاب دي، چي قرآنکريم ورته "نحاس" ويلي.

دغه مطلب ته قرآن مجيد په دې آيت کي هم اشاره کوي:

âqß? š† ïî #Œfù Ú öF $ŠàÎ # Åø b& ä$J¡ 9$’Î `B LêÏB&ä

ÇÏÈ الملک:۱۶

آيا خوندي شوي يئ له هغه چي آسمان کي دئ، له دې چي په زمکي کي مو ښخ کړي چي ناڅاپه به بيا خوځي؟

په دې مبارک آيت کي چي د قرآن يو بل علمي اعجاز زمونږ مخي ته اينښودل کېږي: څو اساسي مطالبو ته اشاره شوې:

الف: مګر ګمان کوئ دا آواره زمکه چي تاسو ته ئې پر خپلو اوږو ځای درکړی او ستاسو د رزق او روزي د تأمين وسيله ده، همداسي به د تل لپاره ستاسو په خدمت کي وي او دا اوسنی حالت ئې تلپاته، مستمر او ثابت دئ او هيڅکله به تغيير په کي نه راځي؟ مګر له دې هيڅ وېره نه لرئ چي د عالم ټولواک رب له بره دا فرمان صادر کړي چي د زمکي دا آرام او ډاډمن حالت بدل کړي، داسي چي نه نور ستاسو په خدمت کي وي، نه تاسو پر خپلو اوږو يوسي او نه رزق او روزي درکړي، بلکي برعکس ستاسو په هدېرې بدله شي، تاسو تر خاورو لاندي کړي، سخته خوځېدا او لړزېدا ئې په خپلو سترګو وګورئ؟!! څه شي ډاډه کړي يئ؟ څه شي د داسي حالت له راتلو مطمئن کړي يئ؟ د دې کاذب ډاډ او اطمئنان لپاره څه

دليل لرئ؟

ب: په دې آيت کې د خسف: د ځمکې کښېناستل او ننوتل له (لړزېدا او خوځېدا) سره يو ځای ذکر شوی، د بيان اسلوب داسې دی چې ښيي که د ځمکې کومې برخې کې خسف رامنځته شي نو لړزېدا به ورپسې وي او دا هماغه خبره ده چې ساينس ئې نن د ځمکې د زلزلو د لاملونو په اړه کوي. علمي تحقيقات ښيي چې د زلزلې يو اساسي سبب خسف دئ، وايي چې د ځمکې منځنۍ برخه، د سختې تودوخې په وجه د خوټېدو په حال کې ده او هر څه ئې ويلي او ذوب شوي دي، دا توده او ويلې برخه په کلک پټوکي چې کلکې ډبرې ته ورته دئ، احاطه شوې، د ځمکې پورتنۍ خاورينه برخه د همدې ډبرين پوټکي په ذريعه له منځنۍ برخې بېله شوې، کله چې دا ډبرين پوټکی، د ځمکې په کومې برخې کې، د برني يا داخلي فشار او د نورو عواملو په نتيجه کې مات شي او د ځمکې هماغه برخه د مذاب او ويلي موادو د پاسه واقع شي، هلته زلزلې پيل شي. کوم مطلب چې په دې آيت کې د خسف او زلزلې په اړه ويل شوی، يوازې په تېرې پېړۍ کې او له ژورو څېړنو او تحقيقاتو وروسته انسان ته معلوم شو.

قرآن د انسان د پيدايښت د بېلو بېلو مراحلو په اړه فرمايي:

’î pzyÖçp ü _ ßêÇÈ ãüÛ `Ï 7#»=ß `Ï `» ¡ SyJ$$Yò z ö)9r

póÒ ã p)=èø$$Zò , ù pZ)=æ pyÖZ9$$Zò z Oê ÇÌÈ ãüÅB 9#•%

ù , ÷þ $Z$$ ßÙ óóp ä»ÿ$V $ ù3 ¡ö$R $$ë äà»O ø»V$ êÖ &S ±ÙR»ç

ùz($ ä# z • ùF7$' 8$! ª &ô ¡ 3$ø ƒ»Ê üû ÈÍÇ المؤمنون: ۱۲-۱۴

او يقيناً چي انسان مو د ختې له خلاصې پيدا کړ، بيا مو هغه د ټيکي په مضبوط ځای کي يوه نطفه وګرځاوو، بيا مو دا نطفه يو راځوړند توکی کړ او بيا مو دا علقه د غوښي يوه ژوولې ټوټه کړه، نو دا د غوښي ټوټه مو هډوکي کړل، نو هډوکي مو په غوښه پټ کړل، بيا مو په بل پيداښت کي پيدا کړ، نو مبارک دئ تر ټولو غوره خالق.

علم ته له څوارلسو پېړيو وروسته دا خبره څرګنده شوه چي د انسان جوړښت د خاوري د اجزاوو له خلاصې څخه دئ او د ده په وجود کي د خاوري ټول اجزاء را غونډ شوي او په دې هم پوه شوی چي په ماشوم باندي د مور په رحم کي همغه مراحل او پړاوونه يو په بل پسې راځي چي په پورتني آيت کي ذکر شوي، د نطفې په شکل کي راپيدا شي، ورو ورو دا نطفه په داسي تړل شوې ويني بدله شي چي ژورې ته ورته وي او بيا د داسي يوې ټوټې غوښي شکل غوره کړي چي ژوول شوې ته ورته وي، وروسته د ده هډوکي راپيدا شي او بيا دغو هډوکو ته غوښه ور واغوستی شي او په پای کي د يوه مکمل ماشوم شکل غوره کړي او دنيا ته راشي.

همدا راز ټول هغه څه چي قرآن تحريم کړي او د انسان لپاره ئې مضر ګڼلي، علم ورو ورو هغه پېژندلي او په اضرارو ئې پوه شوي. د مثال په توګه قرآن څوارلس پېړۍ مخکي شراب تحريم کړل او د انسان لپاره

ئې تاواني او مضر وګڼلو، هغه مهال چي قرآن دا پرېکړه خلکو ته اوروله کافرانو او د اسلام مخالفينو ته د دې خبري منل ګران وو چي واقعاً شراب انسان ته تاوان رسوي، خو نن علم په دې پوهېږي چي واقعاً شراب د انسان صحت ته مضر دئ او له هغه نه اجتناب په کار دئ.

په قرآن کي دې ته ورته آيتونه ډېر زيات دي چي ثابتوي دا کتاب د داسي عليم او پوه ذات له لوري لېږل شوی چي د عالم په ټولو اسرارو پوه دئ. که خدای کول او فرصت مو پيدا کړ ټول هغه آيتونه به په تفصيل سره وڅېړو کوم چي علم په ډېر زحمت او تکليف سره او له ډېر اوږد مزل وروسته پرې پوه شوی. پوښتنه دا ده چي د دې کتاب حامل څنګه په هغو اسرارو پوه شو چي نور انسانان څوارلس سوه کاله وروسته پرې پوهېږي او هغه هم د ډېرو دقيقو، پېچلو، پرمخ تللو او مډرنو وسائلو په مرسته، په هغه صحرايي ټولني کي چي د باسوادو او په ليک لوست پوهو کسانو شمېر ئې لسو ته نه رسېدو!! پيغمبر عليه السلام د عالم د مختلفو برخو په اړه دومره دقيق معلومات له کومي منبع ترلاسه کړل، هغه معلومات چي د نړۍ ستر ستر علماء او ساينس پوهان نن پرې پوهېږي او ايمان راوړي؟ دا ولي د غرب معروف شخصيتونه او نوميالي علماء په دې خاطر په دې کتاب ايمان راوړي چي ګوري د ساينس دقيقي څېړني او علمي لاسته راوړني همغه خبره کوي چي په قرآن او د پيغمبر عليه السلام په احاديثو کي څوارلس پېړۍ مخکي ويل شوې، دې نتيجې ته رسېږي چي د اسلام په حقانيت ايمان راوړي او وو ايي: انسان باور نشي

کولی چي د قرآن دا دقيقي او علمي وېناوې دي د يوه داسي انسان شخصي نظريات وي چي په څوارلس سوه کاله مخکي محيط او اجتماع کي ئې ژوند کولو. قرآن د خپلو علمي او دقيقو وېناوو له پلوه داسي ستره معجزه ده چي د يوه عاقل او منصف انسان د اقناع لپاره کفايت کوي، لکه چي الله تعالى د دې الهي کتاب په اړه فرمايي:

’Î žc Ĵ ôûġæ 4 =Ÿã = »FÅ6 ß$ 7 øã $Z bR& $R& ôûÿ ô/ ô9r&

ÇÎÈ šc qãZÏB÷sãƒ 5Qöqs)Ï9 3“tò2 ÏŒur ZpyJômtm9 š• Ï9ºsŒ

العنکبوت: ۵۱

آيا دا ورته کفايت نه کوي چي موږ په تا باندي هغه کتاب نازل کړی چي دوی ته لوستل کېږي؟! يقيناً چي په دې کي هغو خلکو لپاره رحمت او پند دئ چي ايمان راوړي.

يعني په چا کي چي د ايمان راړولو استعداد وي هغه ته دا کتاب په خپله د معجزې او دليل په توګه کافي دئ، تر دې نه لويه او ستره معجزه نشته. که څوک لږ له شفاف ذهن سره او د حق موندلو له تلوسې او تندي سره قرآن ته رجوع وکړي نو يقيناً چي د قرآن هره وينا به د دې عالم او د عالم د هر څه په اړه هومره علمي او دقيقه ومومي چي ورته ثابتوي دا کتاب هغه چا نازل کړی چي د دې ټول عالم او د عالم د هر څه په اړه جامع علم لري، دا کتاب د هغه چا له لوري راغلی چي علم ئې په زمان او مکان پوري محدود نه دئ، هيڅ شي او حقيقت ئې ترې پټ نه دئ، د ده د علم په وړاندي داسي حجاب نشته چي د يوه شي په حقيقت د پوهېدو مانع شي،

موږ په دې کتاب کي ګورو چي د هر څه په باب ئې هره وینا او قضاوت دقیق او صحیح دئ، دا دقیق او سل په سلو کي صحیح او علمي قضاوتونه او پرېکړي موږ ته ثابتوي چي د دې کتاب لېږونکی د هر څه په اړه جامع او کامل علم لري، له دې ناحیې قرآن معجزه ده او د پیغمبر علیه السلام په حقانیت شهادت ورکوي.

په کتاب د ایمان غوښتني

په الهي کتاب د ایمان غوښتني په مختصره توګه دا دي:

د کتاب په باب شک او شبهه نه کول

په الهي کتاب د ایمان لومړی تقاضا دا ده چي په دې کتاب د ایمان مدعي به د هغه په هري وينا د زړه له تله پوخ باور لري او د هيڅ وينا په اړه به ئې شک او بدګماني نه لري، په هيڅ حالت کي به د کتاب د پرېکړو او فيصلو په اړه، د احکامو او اوامرو په باب، د قضاوتونو او خبرېنو په ارتباط، له مؤمنانو سره د شوو وعدو په اړه، کافرانو ته د ګواښونو او وعيدونو په اړه شک نه کوي، په دې به ئې بشپړ باور وي چي کافرانو ته متوجه ګواښونه به هرومرو ترسره کېږي، له مسلمانانو سره شوې وعدې به حتماً سرته رسي، د عالم او د انسان په اړه ئې چي کوم قضاوتونه کړي هغه به تحقق مومي، وړاندويني به ئې ترسره کېږي، په دې به بشپړ او کامل باور لري چي د انسان د دنيوي او اخروي سعادت يوازنی لار همغه ده چي دې کتاب په ګوته کړي او شقاوت او بدمرغي ئې په همغه څه کي چي دې

کتاب ښودلي، په دې ټولو خبرو به کامل او راسخ ایمان لري او د کتاب د قضاوتونو، پرېکړو، وعدو او وعیدونو په اړه به په هیڅ صورت کې شک نه کوي، که ته ډېر ضعیف یې او دښمن درته زیات قوي او ځواکمن برېښي، مورچل ئې قوي او مستحکمه او په نظامي لحاظ توازن د هغه په ګټه، خو ته به په دې باور وې چې نه ستا ضعف او کمزوري د الله تعالی د وعدو تحقق ځنډوي او نه د دښمن ځواکمن ظاهر د الله تعالی د وعید مخه نیولی شي، که څه هم ته ضعیف او ناتوانه یې، خو الله تعالی په خپل کتاب کې له تا سره وعده کړې چې آخري فتح به ستا وي، د دې وعدې د حتمي تحقق په اړه به هیڅکله شک نه کوې، دا چې کتاب وایي د ظالمانو انجام وخیم دئ، الله به ئې مؤاخذه کوي، خو په ظاهر کې داسي برېښي چې د دوی اقتدار به دوام کوي، دا مجلل قصرونه، مضبوطي کلاګاني، مستحکم سنګرونه، مجهز فوځونه او پراخ امکانات به د دې مخه نیسي چې اقتدار ئې پای ته ورسېږي او واکمني ئې نسکوره شي، که څه هم ستا او د دښمن ظاهري وضعیت داسي برېښي او تا ته خپله بریا او د دښمن ماتې ګرانه او حتی مستحیل برېښي، خو که ته په کتاب ایمان لرې او هغه یقیناً د الله تعالی له لوري ګڼې، نو نه به د خپلي وروستۍ بریا په باب شک کوې او نه د دښمن د حتمي ماتې او زوال په اړه. هیڅ حالت باید ستا په زړه کې د الهي کتاب د پرېکړو او قضاوتونو په اړه شک راولاړ نه کړی شي، په کتاب د ایمان لومړې غوښتنه همدا ده چې انسان به د هغه د قضاوتونو، احکامو، وعدو او وعیدونو په اړه شک نه کوي، لکه چې قرآن فرمایي:

ÇÈ `ŠÉFßûÿ “ YÀé ï‹ü ¡=ƒ‘ Ÿ Ü »GÅ6 ®$7 ÏŒ البقره:۲

دا هغه کتاب دئ چي شک په کي نشته، متقيانو ته لارښود

يعني هيڅوک نشي کولی په دې سپېڅلي کتاب کي د شک ځای او مورد په گوته کړي، دا بېله خبره ده چي ناپوه او جاهل کسان به د هغه په نسبت شک کوي، خو هيڅ څوک په دې کتاب کي داسي څه نشي موندلی چي هغه د شک وړ وي او يو عاقل او باانصافه انسان د هغه په اړه شک وکړي، "لاريب فيه" په هغه کي هيڅ شک نشته.

همدا راز په سوره سجده کي فرمايي چي:

ÇÈ ûüÜ=»è®É § `Ë ïnŠü =ƒ‘ Ÿ É »GÅ6 ®ã@ƒÍ\? السجده:۲

د دغه کتاب چي شک په کي نشته لېږنه ئې د رب العالمين له لوري ده.

يعني دا کتاب هغه الله رالېږلی چي د دې ټول عالم رب، پيداکوونکی، ساتونکی او پالونکی دئ، هغه ذات چي د ټول عالم په اړه وسيع علم لري، دا ځکه چي ده پيدا کړي، د هر څه پالنه او روزنه کوي، همغه الله دا کتاب رالېږلی، نو ځکه به په هغه کي د هيڅ نوعه شک او شبهې مجال او احتمال نه وي.

تدبر

په الهي کتاب د ايمان بله تقاضا دا ده چي په هغه کي به انسان تدبر کوي او په مفاهيمو به ئې ځان پوهوي، نه د کتاب يوازي لوستل او يوازي

ذکر او تلاوت کافي دئ او نه دا چي ته هغه يو مقدس او سپېڅلی کتاب وګڼي، د درناوي او احترام لپاره ئې په دسمالونو کي تاو کړې او بر ئې په تاخچه کي کېږدي او د دې خبري کلک مدعي وې چي په هغه ايمان لرې !!

د کتاب تعليم، په هغه کي تدبر او تفکر، په کتاب باندي د ايمان غوښتنه ده، لکه چي قرآن فرمايی:

ÇËÈ brãÉÿF? Nà6 ⁼è9 Ïß»ƒ ÿF$Nã9 ª! $Î7ãš• Ï‹ . ...

البقره: ۲۱۹

الله همداسي آيتونه درته بيانوي تر څو تفکر وکړئ.

يعني دا آيتونه ئې رالېږلي تر څو په هغه کي غور او تفکر وکړئ.

انبياوو خپلو امتونو ته ويلي:

Aqà/ $Ê oš$¿9$# Nõš $tr | = »GÅ3ø9$ª! $qçÏ?sã b& @t;Ï b%. $B

$JÎ ` ¿ÏΡÿ/‘ {qçqä ` Å»9r «! $Èr ß ` Ï ’k¯$6ã {qçqä Ä $Z–Ï

آل عمران: ۷۹ ÇÐÏÈ bqßâã? öΝçä $JÎr | = »GÅ3ø9$bqßÏèè? öΝçä

هيڅ انسان ته نه ښايي چي الله تعالی ورته کتاب، حکم او نبوت ورکړي او بيا هغه "له دې الهي پېرزويني وروسته" خلکو ته ووايي: له الله تعالی علاوه زما بندګان شئ ! بلکې "د دې برعکس هغه ته دا ښايي چي" ووايي: د دې لپاره بايد خدای پالونکي شئ چي تاسو خو نورو ته دا کتاب ورزده کوئ او په خپله ئې لولئ.

يعني هر پيغمبر خپل امت ته ويلي چي خداى پالونكي او رباني شئ، د الله تعالى بندگي وكړئ او د هغه ربوبيت ته غاړه كېږدئ، په دې سبب چي تاسي د كتاب تعليم او تدريس كوئ.

گورئ چي په دې آيت كي د كتاب تعليم او تدريس يادونه شوې او هغه د يوه مؤمن قوم ځانگړتيا گڼل شوې، كه موږ په كتاب د ايمان دعوى لرو نو بايد په كتاب ځان پوه كړو او نورو ته ئې ورسوو، د هغه تعليم او تدريس به كوو، دغه مطلب ته په بل ځاى كي داسي اشاره شوې.

$YĞ»ƒ#ä Nã2øæ (qè/ Nà6 ZÏB ZwqßÙ‘ Nà6‹Ï $ZŒÙ™ö‘& $J.

N9 $B NäŠ3Ïèãr pJò6 Ït ø9$#r =»GÅ3ø9$# Nà6 ßJÏèãr Nà6 ŠÏ.“ãr

ÇÊÎÈ bqßJn=è? (qçRqä3?   البقره: ۱۵۱

همداسي لكه چي په تاسو كي مو ستاسو له منځه داسي پيغمبر درولېږو چي زما آيتونه درباندي لولي، ستاسو روزنه كوي، علم او حكمت دربښيي او هغه څه دربښيي چي نه ورباندي پوهېدئ.

دغه مطلب د قرآن په گڼ شمېر آيتونو كي راغلى چي د پيغمبرانو عليهم السلام دعوت په څو اساسي خبرو كي خلاصه شوى: د كتاب تلاوت، د خلكو روزنه او تربيه او خلكو ته كتاب او حكمت ښودل.

په كتاب باندي د ايمان يوه مهمه تقاضا دا ده چي انسان به نه يوازي دا كتاب حق گڼي او باور به لري چي هره وينا ئې رښتينې ده، بلكي د كتاب په

محتوی او د وینا په مقصد او مفهوم به ئې ځان پوهوي، دا کافي نه ده چي د ایمان دعوی وکړي او هیله من وي چي جنت ته به ورومي، دوزخ ته به نه ځي مګر د څو ورځو لپاره، په حقه دئ او الله ئې مل دئ، د ده په اړه به ټولي هغه وعدې ترسره کېږي چي الله تعالی له خپلو مؤمنو بندګانو سره کړې دي. قرآن عظیم الشأن په همدې ارتباط د اهل کتابو د امیانو په اړه فرمایي:

ŵĵ Ŋđ ŀĵr ¥Î$B& Ŵĵ |=»GÂ&$ šc qB-ê/ Ẅ bq•Ëé ŊĂĵr

ÇĐÑÈ bqZăf البقره:۷۸

او له دوی نه ځیني امي (نالوستي) دي، له څه هیلو پرته نور په کتاب نه پوهېږي او دوی نه دي مګر ګمان کوونکي.

یعني علماء او اهل کتاب ئې داسي دي چي په خپل لاس لیکلې او له خپل غرض او مرض نه راخوټېدلې فتوی ګاني الله تعالی او د هغه دین ته منسوبوي، هدف ئې دا وي چي په دې سره څه متاع، یو ټوک ډوډۍ او کومه چپنه او پګړۍ ترلاسه کړي، خو عوام ئې داسي چي په کتاب او د هغه په لارښوونو خبر نه دي، په کتاب د ایمان دعوی فقط دومره کړي چي په دوی کي ئې څه دروغجني هیلي او امیدونه راولاړ کړي او څه ګمانونه ورسره راپیدا شوي، هیلي ئې دا دي چي جنت ته به ورومي او ګمان ئې دا چي د کتاب او الهي لارښوونو په اړه دوی کوم تصور لري او خپلو منحرفو مذهبي مشرانو ورته څه ویلي، همدا حقیقت دئ او د الهي حقیقي دین

اصلي غوښتنه، دا دواړه ډلي (ټگمار او دين پلورونکي علماء او له دين نه بې خبره عوام) د تأسف وړ دي خو اصلي مجرمان او د ډېر تأسف وړ هغه علماء دي چي دين تحريفوي او د دنيا په متاع ئې پلوري!!

گورئ چي د اهل کتابو بې سواده طبقه له هغه وروسته چي بې لاري شول او الهي کتاب ته ئې شا کړه نو له دوی سره لدې نه پرته بل څه پاته نه شول چي څه هيلي او تمنيات ورسره وي او څه هم گمانونه او تصورات، له کتاب نه د دوی ټول علم همدومره وو چي څه هيلي ئې په زړه کي راپيدا شوې او څه گمانونه او تصورات ئې په دماغ کي، خو نه هيلي کافي دي او نه گمانونه، دلته داسي علم په کار دئ چي په يقين او ايمان بدل شي، د کتاب د محتوی په نسبت علم، په هغه د ايمان لپاره مقدمه ده، دا علم دئ چي په ايمان منتج کېږي.

تاسو پوهېږئ چي زموږ په پيغمبر عليه السلام لومړی وحي او لومړی الهي هدايت، له څه نه عبارت دی؟ له قرائت، علم او قلم نه.

ù&tø%$#ÇËÈ @ã ôÏB `»¡SM}$,=ƒ{ ÇÊÈ ,=ƒ{ “ Ï%©!$ 7În/u‘ ÉOó™$$Î/ ù&tø%$#

Þ>èƒ óO9 $B `»¡SM}$O¯=æ ÇÍÈ É=)ø9$$Î/ O¯=æ “ Ï%©!$ÇÌÈ ã•ø.F{$ 7š/u‘r

ÇÎÈ العلق: ١ - ٥

ولوله په نوم د خپل رب، هغه چي پيدا ئې کړ. انسان ئې له ځوړندو پيدا کړ. ولوله چي رب دي ډېر کريم دئ. هغه چي په قلم ئې پوهه ورکړه.

انسان ته ئې ورزده کړل څه چي نه پرې پوهېدو.

په دې مبارکو آیتونو کي څو مهمي خبري زمونږ پام ځان ته جلبوي:

الف: د الله تعالی له لوري وحي د اقرأ (ولوله) په امر پیل شوې او دا ښیي چي د اسلام له نظره د (لوست) مقام او منزلت څومره لوړ دئ او څومره اهمیت لري، دا د الله تعالی لومړی امر دئ، په دغه امر سره ئې د وحي لړل پیل کړي.

ب: لوستل د خپل رب په نامه او د هغه په مرسته پیل کړه، هغه رب چي هر څه ئې پیدا کړي، ته او دا هر څه یوازي یو رب لرئ، چي هم ستا رب دئ او هم د نورو ټولو مخلوقاتو رب.

ج: په (قرائت)، (علم) او (قلم) سره هم انسان ته پر نورو مخلوقاتو فضیلت ورکړی شوی او هم په خپله د انسانانو تر منځ یوه ته پر بل فضیلت.

د: (قلم) د زده کړي او پوهي ډېره اغېزمنه وسیله ده، په دې سره انسان د دې مجال ترلاسه کوي چي په ډېرو هغو حقایقو پوه شي چي له بلي لاري پرې پوهېدل ورته ممکن نه وو

هـ: لکه څنگه چي دلته د (علم بالقلم) الفاظ په دې معنا دي چي انسان ته له قلم نه د استفادې استعداد ورکړی شوی، الله تعالی د هغه په فطرت کي دا ملَکَه ایښې چي قلم جوړ کړي، خپل ما في الضمیر ولیکي او نورو ته ئې انتقال کړي او له دې نه د زده کړي او تعلیم او تعلم وسیله جوړه کړي، همدا راز په نورو آیتونو کي دې ته ورته راغلي الفاظ لکه (علمه البیان) او

(علم آدم الاسماء کلها) هم هغو استعدادونو ته اشاره کوي چې انسان ته ورکړی شوي، انسان ته د (بیان) مَلَکه ورکړی شوې، کولی شي خپل (مافی‌الضمیر) اظهار کړي او له کلماتو او الفاظو نه په استفادې سره خپل قصد، هدف، نظر او پیغام تشریح او توضیح کړي، هغه ته د هر څه د پېژندو او په هر څه د یوه مناسب نوم ایښودو استعداد ورکړی شوی، هغه کولی شي خپله پوهه د نومونو په قالب کي ترتیب، تنظیم او حفظ کړي او نورو ته ئې انتقال کړي. دا د انسان یوه ځانګړتیا ده، دا صفت په نورو مخلوقاتو کي نشته، په دې سره الله تعالی انسان ته پر ټولو مخلوقاتو فضیلت او شرف ورکړی.

ګورئ چي لومړی وحي د (ولوله) په امر سره شروع شوې او له علم او قلم نه بحث کوي، له دې نه په څرګنده توګه معلومېږي چي علم د ایمان پیل او مقدمه ده. همدا راز فرمایي:

ïhŠü (r‰ ` q9 « $Îöî ‰Zå ôÏB b‰. ör b#äöà)ø9$# brã/‰Ft Ÿxsùr&

ÇÑËÈ #ZŽÏVŸ2 $ZÿÏ=ÏF÷z$# النساء:۸۲

نو آیا په قرآن کي تدبر نه کوي، که هغه د ماسوی الله له لوري وی نو حتماً به ئې ډېر اختلاف په کي موندلی وو.

قرآن په درویشتو کلونو کي بشپړ شو، په دې اوږدې مودې کي په پېغمبر علیه السلام رنګارنګ حالات راغلل، هر حالت په انسان کي خاص مشاعر او عواطف راولاړوي، افکار او نظریات ئې تر خپل اغېز لاندي

نیسي، د ضعف د حالت احساسات او خبري ئې بېلي وي او د قوت د حالت جذبات او افکار ئې بېل، د غضب په حالت کي ئې وینا او پرېکړي له قهر او غصې ډکي، خو چي قهر ئې سوړ شي او غصه ئې کښېني نو په خپلو خبرو پښېمانه وي او د ترمیم هڅه ئې کوي، خو پېغمبر علیه السلام په داسي حال کي چي په سر کي یوازې وو، د ګوتو په شمېر کسانو وربانديي ایمان راوړ، خپل قوم ورسره مخالفت وکړ، د مخالفینو سرخېل ئې یو تره وو، خپلو زامنو ته ئې وویل چي د محمد (علیه السلام) لوڼي طلاقي کړئ، هغوی دا کار وکړ، یاران ئې تر تعذیبونو لاندي، هجرت ته مجبور شو، سختي ورځي ورباندي راغلې، دا حالت ورو ورو بدل شو، پلویان ئې زیات شول، د بریاوو او فتوحاتو مرحله ئې پیل شوه، دښمن ته ئې په وار وار ماتې ورکړه او تر رحلت نه مخکي نږدې ټول حجاز د ده تر واکمنۍ لاندي راغی، دغه قرآن په ټولي دغي مودې کي، له خپلو ټولو لوړو ژورو، ستونزو، کړاوونو، ماتیو او بریاوو سره، ورو ورو بشپړ شو، خو نه ئې په الفاظو او کلماتو کي اختلاف رامنځ ته شو او نه ئې په مطالبو کي د حقیقت خلاف یوه وینا او یو لفظ تر سترګو شو، دا خبره د انسان له وس نه ډېره ډېره اوچته او ورته محال او ناممکنه ده چي د درویشتو کلونو ټولي خبري ئې رښتیا ثابتي شي او یوه ئې د حقیقت خلاف او د ده د خپلو وینا ګانو خلاف ترسترګو نه شي، که دا قرآن له الله پرته د بل چا له لوري وی نو هرو مرو به ئې په متن کي هم او په مدعا او مفهوم کي هم ډېر اختلافات موندل شوی وو، دا کافي ده چي ومنئ پېغمبر علیه السلام د الله استازی او

قرآن د الله کتاب دی.

که څه هم د آیت مدعا عامه ده خو دلته خطاب منافقینو ته متوجه دئ او دوی ته ویل شوي چي ستاسو د منافقت اصلي وجه دا ده چي نه پر پېغمبر د الله د استازي په حیث ایمان لرئ او نه پر قرآن د الله د کتاب په توگه.

چي یو کتاب په درویشتو کلونو کي بشپړ شي، د ټول کتاب بېل بېل اجزاء او د هر جزء بېلي بېلي برخي د دې اوږدې مودې په مختلفو مراحلو کي نازلي شي او د یوه بل څنگ ته ترتیب او تنظیم شي او په دې توگه ورو ورو د مکمل کتاب بڼه غوره کړي، خو نه په ادبي لحاظ د هر جزء په بېلو بېلو برخو کي څه توپیر راشي او نه ئې په مدعا او محتوی کي څه اختلاف او بدلون راشي، له سره تر پایه پوري، د دې کتاب په هیڅ برخي کي، هیڅوک کوم اختلاف، توپیر او تناقض ونشي موندلی، دا په خپله دا حقیقت په ډاگه کوي چي د دې کتاب لېږونکی هغه علیم او خبیر ذات دئ چي د زمانې په بدلېدو رابدلېدو سره نه په ده کي تبدیلي راځي او نه ئې په علم کي.

موږ په انساني ټولني کي ستر ستر لیکوالان گورو چي د ځوانۍ او زوړوالي لیکني ئې، د سختو شپو ورځو او د آرامو حالاتو لیکني ئې، د تېرکال او راتلونکي کال لیکني ئې، له یوه بله هومره توپیر لري چي مقاېسه کېدی نشي، په مسلسل ډول په خپلو لیکنو، څېړنو او نظریاتو کي تجدید نظر کوي، خپل آراء تصحیح کوي، په خپلو اشتباهاتو اعتراف کوي،

چي د هر عالم او مفکر ليکني او کتابونه وګورئ خامخا به د هغه د نن او څو کاله د مخه نظرياتو کي ژور توپير او اختلاف ومومئ، خو د الله جل شأنه په کتاب کي څوک اختلاف او توپير نشي په ګوته کولی.

که چېري له الله : #ŽïŸ2 $yz»ÏÏz $Ïn¡Ïi (r‰ `ÏΒ ô`ÏΒ $Ïîö Ÿ‰ZÏã ôÏB b%. öqs9r

تعالی پرته د بل چا له خوا وی نو حتماً به ئې په هغه کي ډېر اختلاف موندلی وو.

د ص په سورې کي دا مطلب په دې الفاظو راغلی:

(qãr'é& •ã©x.uŠÏ9r ¾ÏmÏG»tƒ#uä (#ÿrã¬/£‰u‹Ïj9 Ô8•»t6ãΒ 7 ø‹s9Î) çµ»oΨø9t“Ρr& ë=»tGÏ.

ص:٢٩ ÇËÒÈ É=»t6ø9F{$

دا هغه مبارک کتاب دئ چي ستا لوري ته مو نازل کړ تر څو د هغه په آيتونو کي تدبر وکړي او د عقل خاوندان ترې پند واخلي.

ګورئ چي دا کتاب د عقلمنو لپاره راغلی، تر څو په هغه کي تدبر وکړي او پند ترې واخلي، دا کتاب د دې لپاره نه دئ نازل شوی چي ته ئې په جامو کي ونغاړې، په تاخچه کي ئې کېږدي اوکله کله ئې د دې لپاره راکوز کړې چي په هغه باندي قسم ياد کړې او يا د رخصتولو په وخت کي د هغه له لاندي خپل زوی او ورور تېر کړې او ورته وائې دا قرآن دي حافظ او ناصر شه، دا قرآن دي وساته، برعکس دا کتاب د دې لپاره راغلی چي په هغه کي تدبر و کړې او د عقل خاوندان له هغه نه پند و اخلي، د

تفکر، تدبر او پند اخیستلو لپاره راغلی.

د حکمیت او قضاوت لپاره کتاب ته رجوع

په دې کتاب باندي د ایمان بله مهمه غوښتنه او تقاضا دا ده چي د حکمیت او پرېکړې لپاره به دې کتاب ته رجوع کېږي، شخړي به په هغه حل و فصل کېږي، نزاع او اختلاف به هغه ته راجع کېږي، د کتاب فیصله به وروستۍ فیصله ګڼل کېږي، دا کتاب به د اختلافاتو د حل و فصل یوازینۍ او ورستنۍ مرجع ګڼې، که دا اختلاف فکري وي، که اعتقادي وي، که حقوقي وي او که سیاسي او اجتماعي، د فرد او فرد ترمنځ وي، که د فرد او اجتماع ترمنځ او که د دولت او ولس تر منځ وي. دا لاربښود کتاب د دې لپاره لېږل شوی چي د خلکو ټول منازعات او اختلافات هغه ته راجع او هغه په رڼا کي حل و فصل شي، دا کتاب د اختلافاتو د ختمولو او د ژوند په ټولو برخو او قضایاوو کي د خلکو د یووالي او وحدت ضامن دئ، خو متأسفانه دا د وحدت کتاب، دا د اختلافاتو د رفع کولو او د نزاع او د لانجو د حل و فصل وروستۍ مرجع، نن ناپوهو او غرضي خلکو په خپله د اختلاف وسیله ګرځولی، څوک چي د وحدت ضامن او د اختلافاتو او لانجو د حل و فصل ضامن کتاب د اختلاف وسیله جوړوي له دې کتاب سره ستره جفا کوي، په داسي حال کي چي الله تعالی فرمايي: په څه کي چي تاسو اختلاف وکړ، باید کتاب ته ئې راجع کړئ، الله او د هغه رسول ته ئې راجع کړئ، تر څو ستاسي اختلاف ختم کړي او وروستۍ فیصله درکړي، تاسي د جهل او ناپوهۍ په وجه په خپلو منځونو کي اختلاف

کوئ، الله جل جلاله دا کتاب رالېږلی تر څو تاسي ته حقايق څرګند او ستاسو اختلافات رفع کړي، ولي همدغه د اختلافاتو د حل و فصل وروستی مرجع، ځینو د اختلاف وسیله ګرځولې.

همدا راز قرآن فرمايي:

ª! $S7 1'& $ÿ3 Ä $Z9$ûü/ Nãé Gï È;s ø# = »GÅÀ$7 ø) $Z9ø'R& $R)

ÇÊÉ $VJ‹Å z ûüZÍ!$, ù= `ä3? ŸWr النساء: ۱۰۵

بې شکه چي تا ته مو دا په حقیقت ولاړ کتاب رانازل کړی، تر څو د خلکو ترمنځ د هغه څه مطابق حکم وکړې چي الله درښودلي او د خائنانو لپاره شخړه کوونکی مه شه.

د دې آيتونو لپاره چي کوم شأن نزول بيان شوی هغه د آيت په معنی ښه پوهېدو کي ډېره مرسته کوي: د يوه صحابي له کوره غلا وشوه، غل د مسلمانانو د يوې قبيلې غړی وو، د غلا مال ئې د خپل کور په ځای د يوه يهودي ملګري کور ته ورساوو او هغه ته ئې د خپل مال په نامه د ساتلو لپاره ورکړ، سبا د مال خاوند په همدغه کس د غلا شک وکړ، قضيه تر پېغمبر عليه السلام ورسېده، له پوښتنو ګروېږنو وروسته معلومه شوه چي غلا شوی مال د يهودي په کور کي دئ، هغه وويل چي دا خو همغه غله ده ته په دغه شپه امانت پرېښود، غله انکار وکړ، خپلوانو، ملګرو او قبيلې ئې له ده نه دفاع پيل کړه، پېغمبر عليه السلام ته راتلل او د ده په برائت به ئې تأکيد کاوو، مال د يهودي له کوره وتلی وو، غله انکار کاوو او ډېرو

مسلمانانو له ده نه دفاع کوله او هغه ئې برئ ګاڼو، ځینو په دې خاطر له ده نه دفاع کوله چي خپله قبیله له بدنامۍ وژغوري، ځینو په دې خاطر دی برئ ګڼلو چي دی مسلمان دئ او هغه یهودي، خو له تحقیق نه پرته ئې له ده نه دفاع کوله، یوه او بل ته به ورتلل، دلته، هلته به مجلسونه او مشورې کېدې چي قضیه د غله په ګټه حل و فصل شي، نږدې وه د یهودي په خلاف فیصله وشي، چي دا آیتونه نازل شول، په دې مبارکو آیتونو کي د داسې قضایاوو په اړه پیغمبر علیه السلام او د ده له لاري مسلمانانو ته لاندي مهمي لارښووني وشوې:

- دا په حقیقت ولاړ کتاب دئ، حق او حقیقت په دې کتاب کي راخلاصه شوی، حق به له دې کتاب نه پرته په بل څه او بل ځای کي نه لټوئ.
- الله تعالی دا کتاب د دې لپاره نازل کړی چي د خلکو ترمنځ ټول منازعات د دې په رڼا کي او همغسي حل و فصل شي چي الله تعالی تاسو ته درښودلي.
- له خائن نه به دفاع نه کوئ.
- که داسي غلطي درنه وشوه له الله نه ژر بخښنه وغواړئ.
- د هغه چا په ګټه مجادله مه کوئ چي له ځان سره خیانت کوي، الله ګنهګار او خائن نه خوښوي، تاسو به هم ترې کرکه لرئ.
- په کار دا ده چي د ګناه په هر کار کي تر خلکو د مخه له الله تعالی نه شرم او حیاء وکړئ، د دې په ځای چي له خلکو ئې پټوئ له الله نه ئې په نه

کولو سره پټ کړئ.

- د ناروا کارونو لپاره جرگې او مرکې مه کوئ او له داسي ویناوو نه ډډه وکړئ چي الله ئې نه خوښوي.
- نه مو وینا له الله تعالی پټه پاتې کېږي او نه مو عمل، هم مو وینا اوري او هم مو د عمل څارنه کوي.
- ستاسو دا ناحقه دفاع دوی ته هیڅ گټه نه شي رسولی، که په دنیا څوک دفاع ترې وکړي، د قیامت په ورځ به ئې مدافع او وکیل څوک وي.

دا کتاب پیغمبر علیه السلام ته راغلی تر څو د خلکو ترمنځ د دې کتاب په وسیله حکم وکړي، د هغوی شخړې او منازعات حل و فصل کړي، یعني دا کتاب د تحاکم لپاره او د دې لپاره راغلی چي د حکمیت، قضاوت او د هري پرېکړې او فیصلې لپاره وروستۍ مرجع وي.

قرآن فرمایي: چا چي په دې کتاب حکم ونه کړ کافر دئ:

ûïŸ‰$šc qãŠÎY9$$k÷ Ia$ø Öqç r“ Y‰èd $kŽÏù p1‘öqG9$# $uZø9R& $RÎ)

`Ï B (#qàŸÏósçGó™$# $JÎ ‘$6ômF{$#r bqŠÏY»/9$#r (#rŠ$d ûïÏ%©!$# (#qJ=ó™&

Èbqt±z$#r ¨ $Y9$# (#âq±÷‚? Ÿxù ä!#‰kà Ïmøã (#qçRŸ2 r «!$# É=»FÏ.

ª!$# A“R& $JÎ Oa3øt óO©`Br Wx‹Î% $YJ0 ÓÉ‹f$«Î (#rçŽtô± Ÿwr

ÇÍÍÈ brãÏÿ»3$# ãNèd 7 Í»9'ré

المائده:۴۴

يقيناً چې‌ډا تورات مو نازل کړ چې په هغه کې لارښوونه او رڼا ده، په دې سره هم هغو پیغمبرانو یهودانو ته پرېکړې اورولې چې مسلمانان ول او هم خدای پالونکو او علماوو په هغه څه چې دالله له کتابه ئې په حفاظت ګمارل شوي وو او پرې شاهدان ول، نو له خلکو مه وېرېږئ او له ما ووېرېږئ او زماپر آيتونو نا څیزه بیه مه پېرئ او چا چې په ماانزل الله حکم ونکړ نو همدا دوی کافران دي.

په دې مبارکو آيتونو کې لاندې لارښونې موږ ته شوې:

- تورات يو لارښود الهي کتاب وو چې خلک ئې له تيارو نه ايستل او د نجات او سعادت روښانه لار ئې ورښوده.
- خدای او د ده دين ته منقاد انبياوو د يهودو تر منځ د دغه کتاب مطابق پرېکړې کولې. د يهودو خدای پالو علماوو او مذهبي شخصيتونو هم د دوی ترمنځ د دغه کتاب احکام پلي کول، په خپله هم د دې کتاب ساتونکي او د پلي کولو ئې عملي بېلګي ول، عملاً ورته منقاد ول او د دوی په عملي ژوند باندي دي کتاب داسي سيوری غوړولی وو چې د هر چا تر ستر ګو کېدو.
- تاسو هم بايد د مخکنيو انبياوو او خدای پالو علماوو په څېر عمل وکړئ، د خلکو له وېري او د دنيوي ګټې په طمعه الهي احکام شا ته مه غورځوئ.
- څوک چې د الله تعالی له لوري د لېږل شوي کتاب مطابق حکم ونه کړي کافر دئ، د الله تعالی په نزد ئې د ايمان ادعاء هيڅ اعتبار او وزن نه لري.

په بل آيت کې په دې اړه داسي ويل شوي:

ÇÎÈ bqßî à9$Sâ 7 Í¯9rê ª! $A“R& $JÎ Nà6 øt Ó9© ` Br ...

المائده: ۴۵

... او چا چي په ماانزل الله حکم ونکړ، همدا دوی ظالمان دي.

او همدغه مطلب په بل آیت کي په دغو الفاظو راغلی:

ÇÐÈ šc qàÅ»ÿ$$Ñè 7 Í»9rê ª! $A“R& $JÎ Nà6 ø Ó©` Br ...

المائده: ۴۷

... او څوک چي په ما انزل الله حکم ونکړي نو همدا دوی فاسقان دي.

په مخکني آیت کي ویل شوي چي څوک د الله تعالی له لوري د لېږل شوي کتاب مطابق حکم ونه کړي، کافر دئ، وروسته ویل شوي چي ظالم دئ او دلته ویل شوي چي فاسق دئ، د دې معنی څه ده؟ کوم یوه ته ئې کافر ویلی شو او چا ته ئې ظالم او فاسق؟ ځیني مفسرین دا درې حکمه کفارو ته راجع ګڼي، ځیني ئې د شخص په عقیدې پوري مربوط بولي او وایي چي که په ما انزل الله باور ونه لري کافر دئ، که باور ولري او حکم پرې نه کوي، نو ظالم او فاسق دئ، خو که لږ غور وکړو دا راته څرګنده کېږي چي حکم او قضاوت یا په اعتقادي مسایلو پوري مربوط وي، یا په حقوقي او یا په اخلاقي مسایلو پوري، که څوک په اعتقادي مسایلو کي په ماأنزل الله حکم ونکړي، کافر کېږي، په حقیقت به پرده اچوي او د هغه خلاف به حکم کوي، که په حقوقي قضایاوو کي په ما أنزل الله حکم ونکړي، خامخا به ظلم وکړي او د چا حق به تلف کړي او که په اخلاقي مسایلو کي په ما أنزل الله حکم ونکړي، خامخا به اخلاقي حدود تر پښو لاندي کړي او فاسق به شي. دې ته مو باید پام وي چي قرآن د هغه چا

ایمان هم د اعتبار وړ نه ګڼي چي د حکمیت لپاره طاغوتي محاکمې ته رجوع کوي، فرمايي:

$Br 7 øÎ] AÌrÑé$JÎ {qãB#ä ÌÏgR& bqßã“/ šú ïÏ%$ ’<Î •? Ï9&

{yèÉ 6%r ÏNqã Ö9$ ’<Î {þqßJ .$ÛFƒ b& brß‰Ìãƒ 7 Î6% `Ï B AÌrÑé

ÇÏÈ #Y‰‹Ïè/ Kx»n=|Ê öNåk¨Î=ÅÒãƒ b& ß`»Üø‹±9$# ß‰ƒÌãƒur ¾ÏmÎ /(#rãàÿõ3ƒ b&

النساء: ۶۰

آيا هغه دي ونه ليدل چي ګمان کوي هم پر هغه څه ايمان لري چي پر تا نازل شوي او هم پر هغه څه چي له تا نه مخکي نازل شوي، خو غواړي چي د تحاکم لپاره طاغوت ته ورشي، حال دا چي ورته امر شوی چي له هغه نه به انکار کوي او شيطان غواړي چي په ژوري تېروتني سره ئې تېرباسي.

د دې آيت له مخي د هغه چا د ايمان دعوی د منلو نه ده چي طاغوت ته خپلي شخړي راجع کوي، څوک چي د طاغوت واکمنۍ ته غاړه ږدي او د خپلو مشاجراتو په اړه د هغه پرېکړي مني، هغه سخت تېروتی، شيطان غولولي، د ايمان دعوی ئې د اعتبار وړ نه ده، حتی که په ځان ئې دا ګمان هم وي چي هم پر قرآن ايمان لري او هم پر مخکنيو کتابونو. تر څو چي ته له طاغوت نه انکار ونکړې الله تعالی ستا ايمان نه قبلوي.

همداراز قرآن په ډېر تأکيد سره وايي چي د هغه چا ايمان هيڅ ارزښت نه لري چي پيغمبر عليه السلام او د ده په لاس لېږل شوی دين د حکميت يوازنۍ مرجع نه ګڼي، فرمايي:

ﾧêÓğ¥÷/ • f © $Jšï 8qßĴÅsãÁ@m šc qãßsãŴ 7Ĥr Ẍù

ÇÎÈ $ŸJšîó @ ⅄qßk¡ ç MžÖ% $ŸßJ %[•m ÑÎÅgã® þÎ(r%ßÅ Ŵ

النساء: ۶۵

نو نه، ستا په رب قسم چې تر هغه ئې ایمان نه دی راوړی چې تا په خپلمنځیو شخړو کې حکم ونه گرځوي، بیا ستا د پرېکړې په اړه په خپلو زړونو کې تنگوالی ونه مومي او په بشپړه توگه تسلیم نه شي.

په دې آیت کې پیغمبر علیه السلام ته ویل شوي: ترڅو چې د ایمان مدعیان تا په خپلو شخړو کې حکم ونه نیسي او بیا ستا په پرېکړې راضي نه شي او په خپلو زړونو کې هیڅ حرج احساس نه کړي او عملاً انقیاد ونکړي، مؤمنان نه شي بلل کېدی او د ایمان ادعاء ئې نه شي قبلیدی. له دې آیت نه په ډېر وضاحت سره معلومېږي چې د ایمان د قبلېدو لاندې شرایط دي:

- شخړې او منازعات شریعت ته محول کول.
- د اسلام په هرې پرېکړې رضایت.
- او هر حکم ته ئې عملاً غاړه اېښودل.

د دې آیتونو په رڼا کې قضاوت کولی شو چې د قرآن پرېکړه به د هغه چا په اړه څه وي چې په طاغوتي محکمې کې ناست دئ او د ما أنزل الله خلاف حکم کوي؟ دا په هر صورت کې هم کافر دئ، هم ظالم دئ او هم فاسق.

ټول کتاب د ټول ژوند لارښود

په کتاب باندي د ايمان بله تقاضا دا ده چي ټول کتاب به زموږ د ژوند په ټولو ابعادو او اړخونو حکومت کوي، تجزيه به نه راولو، کتاب به په څو برخو نه وېشو، داسي نه چي يا خپل ژوند يا خپل ماحول او محيط او اجتماع په داسي بېلو بېلو برخو ووېشو چي په ځينو برخوئې د الله دين حاکم وي او په ځينو نورو ئې له الهي کتابه پرته بل دين، قانون، ضابطه او نظام او يا دا چي د خپل ذهن، خيال، تشخيص او هوس په اساس عمل وکړو، که په رښتيا د الله تعالى په کتاب ايمان لرو نو بايد زموږ د ژوند په ټولو ابعادو کي دين حاکم وي. قرآن په دې ارتباط فرمايي:

(qãÂ® Ÿr pØŸ2 ÉÙÅ9$ ’Î (qè=äz÷$# (qãZB#ä šú ïÏ%©!$# $gƒ'»¯

.`Î B O6s9 – bÎù ÇÊÉÑÈ ûüÎB A3ã Nà6 9 ¼çR) Ç»Üø‹¤±9$# ÅV ºuqäz

ÇÊÉÒÈ OŠÅ6 m î̓ƒÍ• ã ©!$b& (þqßJ=æ$$sù àM»YÉi t6ø9$# ãNà6 ø?uä!%` $B Ï‰÷èt/

البقره: ۲۰۸-۲۰۹

اې مؤمنانو! په اسلام کي په مکمله توګه ننوځئ او د شيطان په پلونو پسي مه ځئ، هغه خو له شکه پرته ستاسو څرګند دښمن دی. خو که له هغه وروسته چې څرګندي نښي درته راغلې وښوېدئ، نو پوه شئ چي الله باحکمته عزتمن دئ.

يعني په اسلام کي به په کامله توګه داخلېږئ، د ژوند هيڅ برخه مو

باید له اسلام نه بهر پاته نه شي، یو ګام به هم د شیطان پر پله نه ږدئ، په هیڅ څه کي به د ده متابعت نه کوئ، هغه به د ځان دښمن ګڼئ او که وښوېدئ، نو پوه شئ چي الله هم د عزت او غلبې خاوند دئ او هم حکیم دئ، کولی شي او پوهېږي چې څنګه له خپل دین نه دفاع وکړي، ستاسو ښوېدل ده او د ده دین ته تاوان نه شي رسولی.

چا چي دین ته په کامله توګه رجوع ونه کړه او په بشپړه توګه په کي داخل نشو، په ځینو قضایاوو کي ئې دین ته رجوع کوله او په ځینو نورو کي ئې هغه ته شا کوله، نو نه یوازي دا چي د ده ایمان څه ارزښت او اعتبار نه لري بلکي قرآن د هغه په اړه فرمایي چي په دنیا کي به له رسوایۍ سره مخامخ کېږي او په آخرت کي به د شدید عذاب په لوري درومي، فرمایي:

`B ãl“_ $Jù ÷Ù è7Î šc rãÿõ?r É»G3Å6ø9$# ÇÙ è7Î bqãÿà6ør& …

þJ»Š$# ÏBqtƒur $‹R‰9$# Ío4quŠysø9$# ’Î Ó“÷Å wÎ) öNà6 YÏB š• Ï9ºŒ ã@yèøÿtƒ

ÇÑÎÈ bqè=yJ÷ès? $£Jtã @@Ïÿ»tóÎ ª! $$#Br É>#‹yèø9$# Ïh‰©r& #’<Î) br–Šuã

ãNåkšã B# yÿ|ã Xù Ío•Åzy$$Î $ŠR‰9$!$# Ío4quŠysø9$# (#ãruŽtIô©$# tûïÏ%©!$# 7Í¯»s9'ré

البقره: ۸۵-۸۶ ÇÑÏÈ brçŽ|ÇZãƒ öNèd Ÿwr Ü>#‹yèø9$#

... آیا د کتاب په یوې برخي ایمان راوړئ او په بلي برخي ئې کافران کېږئ؟! او له تاسو نه چي هرڅوک دا کار وکړي، نو سزا ئې په دنیا کي له

سپکاوي پرته بل څه نه ده او د قیامت په ورځ به د شدید عذاب په لور ګرځول کېږي او الله له هغه څه چي تاسو ئې کوئ غافل نه دئ. دا همغه خلک دي چي دنیوي ژوند ئې د آخرت په بیه وپېرو، نو نه به عذاب ترې سپک کړی شي او نه به ئې مرسته وشي.

دا مبارک آیتونه له الهي کتاب سره د مخکنیو اهل کتابو چلند زموږ مخي ته ږدي او وايي چي دوی د کتاب په ځینو برخو عمل کولو او په ځینو نه، یوه بېلګه ئې دا چي د خپل قوم پر بې وسه او بې وزلو به ئې ظلمونه کول، له خپل کور کلي به ئې ایستل، د دوی د وینو له تویولو ئې هم ډډه نه کوله، خو چي کله به د بل په لاس کي اسیر پرېوتل نو د هغوی د ژغورني لپاره به ئې بسپني راټولولې، دا کار به ئې د خپل قومي تعصب په اساس کولو خو هغه ته به ئې دیني او مذهبي رنګ ورکاوو، نو ځکه الله تعالی هغوی ته فرمايي: آیا د کتاب په یوې برخي ایمان راوړئ او په بلي برخي ئې کافران کېږئ؟!

دلته دا خبره هم د زیات دقت وړ ده چي په کتاب عمل او نه عمل ئې په کتاب له ایمان او کفر سره مترادف ګڼلی، د دې معنی دا ده چي په کتاب د ایمان لومړنۍ او اساسي غوښتنه پر هغه عمل کول دي، په کتاب د هغه چا د ایمان ادعا دروغجنه ده چي عمل پرې نه کوي.

دا آیت مونږ ته دا هم راښیي چي د یوه دیندار ولس د ذلت او سپکاوي ستر عامل دا وي چي د کتاب پر یوې برخي عمل کوي او بله ئې شا ته غورځوي. همدا راز مونږ ته راښیي چي د الله کتاب وېشل، په یوې

برخي ئې عمل او بله ئې شا ته غورځول د هغه چا کار دئ چي دين په دنيا پلوري، دوی به په دنيا او آخرت کي له الهي عذاب سره مخامخ وي، هيڅ څه به ئې له دې عذابه ونه ژغوري، هيڅوک او هيڅ څه به ئې مرسته ونشي کړی.

دا آيت موږ ته ښيي چي که نن مسلمانان له ذلت، سپکاوي، رسوايي او محکوميت سره مخامخ دي، وجه ئې دا ده چي دوی د الله کتاب تجزيه کړی، په ځينو برخو ايمان لري او په هغه عمل کوي او ځينو نورو برخو ته ئې شا کړې، دين ئې يوازي په جومات کي بند کړی، دين به له جوماته بهر د دوی په سياست، اقتصاد او اجتماعي مناسباتو، په داخلي او خارجي سياست کي، په سوله او په جنګ کي مداخله نه کوي، صرف د جومات څو شېبې به د دين په رڼا کي تېروي، د دوی لپاره دين يعني روژه، لمونځ، زکات، حج او دا چي نکاح به ئې د دين مطابق ترسره کېږي او مړي به ئې د دين مطابق دفن کېږي، د ژوند له نورو چارو سره به غرض نه کوي، د همدې لپاره الله تعالی له سپکاوي او ذلت سره مخامخ کړي. د قرآن دا لارښوونه موږ ته وايي: که چېري تاسو د مسلمانانو يوه ټولنه په ذلت، محکوميت او رسوايۍ کي وګورئ، په داسي حال کي چي الله تعالی له دوی سره د عزت، برلاسي، بريا او سرلوړي ژوند وعده کړې، نو وجه ئې د خدای د کتاب تجزيه، په ځينو برخو عمل او نورو برخو ته شا کول دي.

الله جل شأنه د اهل کتابو د ذلت او رسوايۍ د عواملو د توضيح په ترڅ کي د دوی د علماوو حالت ته اشاره کوي او فرمايي:

4Ĵ bφãĥã É »GÅ6 ß$ ` Ë $ŤÅ R (qêré šú ïŸ$ ’ĵ •? Ó9&

bqÊ ìèB Nĕr Óg#B ×ƒÌù 4ĸqGƒ ÓêÓgY4/ Nãé Šï « $É »FÅ2

ÇËÈ ال عمران:۲۳

آیا هغو ته دې پام نه دئ چي د کتاب څه برخه ورکړی شوې، د کتاب په لوري بلل کېږي ترڅو د دوی ترمنځ پرېکړه وکړي، خو یوه ډله ئې ډډه کوي، په داسې حال کي چي عمداً اعراض کوونکي وي.

دلته د دوی د علماوو په اړه بحث شوی، هغه چي د کتاب په څه برخي پوه شوي، د کتاب څه محدود او لږ علم ئې په برخه شوی، خو کله چي د الله کتاب ته د خپلو شخړو او منازعاتو د حل و فصل لپاره بلنه ورکړی شي او کله چي ورته وویلی شي چي د الله په کتاب عمل وکړئ، له دې اعراض کوي او مخ اړوي.

د کوم ولس د علماوو حالت چي داسي وي، د عوامو به ئې څه حال وي؟ په دې خاطر الله تعالی له هغه ذلت سره مخامخ کړل، له دوی نه ئې د امامت منصب واخیست او هغه ئې بل قوم ته وسپارلو.

د حدید په سوره کي دې مطلب ته داسي اشاره شوې:

šc #”•Ü$ = »GÅ$DgèB ZR&r Ï»ZÉ$ $Y-ß$â$ZüΤ¨ά ô)9

BŸ»YBr Óƒ‰© Ó Ü ïŠï %ƒ‰t$$Z$R&r Ä ó Ê$ â $Y9$Pqã‹ï

;“ È‰ ©$bÎ É=ø¨Ê ¼ã#ß'ãr ¼çÇZƒ `B ª! $N=è÷Ïr Ä $Z=Ï

ÇËÈ Ö͕ã الحديد:۲۵

یقیناً چي موږ خپل پیغمبر ان له ببناتو سره لېږلي او له دوی سره مو کتاب او میزان لېږلی تر څو خلک په قسط قائم شي (عدل او قسط قائم او حاکم کړي) او اوسپنه مو ولېږله چي په هغي کي شدید جنګ دئ او خلکو ته ځیني ګټي او تر څو الله هغه څوک معلوم کړي چي په غیاب کي د ده او د ده د پیغمبرانو مرسته کوي، یقیناً چي الله قوي او عزیز دئ.

دا دئ ګورئ چي الله تعالی پیغمبران علیهم السلام او د دوی په لاس خپل کتابونه د دې لپاره لېږي چي خلک عدل او قسط قائم کړي، دا د حکمیت لپاره او د قسط او عدل قائمولو لپاره نازل شوي، نه د تبرک لپاره چي په جامو کي ئې ونغاړې او په تاخچو کي ئې کېږدئ او هغه د تبرک یوه وسیله وګڼئ او د قسم یوه ذریعه.

قرآن اهل کتابو ته فرمایي: تر څو چي تاسو په تورات او انجیل عمل ونه کړئ او د تورات او انجیل احکام په خپلمنځیو شخړو، منازعاتو او معاملاتو کي حاکم او قائم نه کړئ، تاسو نه دین لرئ او نه په کوم کتاب ایمان، د ایمان دعوی مو دروغجنه ده، د الله تعالی په وړاندي ستاسو د ایمان دعوی هیڅ ارزښت او قیمت نه لري.

p1‘ö9$ (q3Š)Ê ÓÌm äó« 4?ã Ìåç9 É»GÅ8$ Ÿd'7 ö©è

$B Nậjë #ŽëŸ. žc ‰ƒÎ•9r Ḃăîş `Ï Nãøĵ AÌ†Ŕé$Br Ÿ‹ÅÎ¼Ï$r

Qöþ)$$ ’?ã ¨ Ûî Ẍù #\yär $Ÿ‹óêÛ 7Î¢ `Ï 7øĵ AÌ†Ŕé

ÇÏÑÈ ûïÍÝ»3$$ المائده:۶۸

ورته ووایه: اې اهل کتابو! تر څو تورات، انجیل او هغه څه چي د خپل رب له لوري درته نازل شوي، پلي نکړئ، په هېڅ څه نه یاست او هغه څه به حتماً د دوی د ډېرو طغیان او کفر ورزیات کړي چي ستا د رب له لوري درته نازل شوی، نو د کافرانو پر دې قوم هېڅ تأسف مه کوه.

دا مبارک آیت په پرېکنده او قاطع الفاظو فیصله کوي چي د اهل کتابو د ایمان دعوی یوازي په هغه صورت کي ارزښت لري چي د تورات او انجیل احکام پلي کړي، له دې پرته ئې نه پر الله تعالی د ایمان دعوی د منلو وړ ده او نه په الهي کتابونو د ایمان دعوی، په الهي احکامو د نه عمل کولو په صورت کي دوی اصلاً هیڅ دین او مذهب نلري او د دې قاطع الهي حکم معنی دا ده چي په الهي کتاب له تمسک او عمل کولو پرته د دیانت، مذهب او پر الله تعالی او پیغمبر ئې د باور دعوی پوچه او بې ارزښته ده.

همداراز دا آیت ښیي چي دا بې دینه او بې مذهبه ټولی به داسي ومومې چي له دعوتگرانو سره ئې د مخالفت لویه وجه دا وي چي هغوی د ماأنزل الله لوري ته بلنه ورکوي، گورې به چي دا دعوت د دوی کفر او طغیان لا زیات کړي. مه د دغو کافرانو په بد حالت تأسف کوه او مه ئې له

مخالفتونو څخه مأیویسه کېږه، د دوی له مخالفت سره سره خپل دعوت ته ادامه ورکړه.

د کتاب تبلیغ

په کتاب باندي د ایمان بله تقاضا دا ده چي د ایمان خاوندان به نور هم په دې کتاب ایمان راوړو ته رابلي، د کتاب د تبلیغ لپاره به ملا تړي، نوروته به ئې رسوي او له پټولو به ئې ځان ساتي. څوک چي په کومي عقیدې باور لري، هغه ورته حق برېښي، نو حتماً هڅه کوي چي نور هم خپلي عقیدې ته راوبلي، څوک چي کوم کتاب او عقیدې ته بلبنه نه ورکوي په حقیقت کي نه عقیده لري او نه په کوم کتاب ایمان. قرآن په دې اړه فرمایي:

Ÿr Ä $Z÷ï ¼çZãŋç9 = »GÅÅ$ (qèré ûïÏ%©!$, »VŠB ª! $ ‹ { & ©Îr

§ ø⁄ù Wŝî% $YŶS ¾ïÎ (#rŽIô©$ nÏdÍ qçŠB ä!‘r çrä 7Zù ¼çRqßJçö?

ÇÊÑÐÈ šc rçŽIô±„ $B

آل عمران: ۱۸۷

او کله چي الله له اهل کتابو نه دا ژمنه ترلاسه کړه چي هرومرو به ئې خلکو ته بیانوئ او نه به ئې پټوئ، خو خپلي شا ته ئې وغورځاوو او ناڅیزه بیه ئې پرې وپېرله، څومره بد دئ هغه څه چي دوی ئې پېري.

دا مبارک آیت موږ ته وایي: چا ته چي الله کتاب او د کتاب علم ورکړی دا ژمنه ئې ترې اخیستې ده چي دا کتاب به خلکو ته رسوئ،

لاربښووني به ئې خلکو ته بيانوئ او هيڅ څه به ئې نه پټوئ، خو د اهل کتابو دين پلورونکو مذهبي مشرانو هم د الله کتاب شا ته وغورځاوو او هم ئې خپله ژمنه هېره کړه، دين ئې په دنيا خرڅ کړ، هغه هم ډېر ارزان، په ډېره ناڅيزه بيه، د ظالمانو په ګټه ئې فتواګاني ورکړې او خلک ئې له دين نه بې خبره پرېښودل.

همدا راز فرمايي:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

البقره: ۱۷۴-۱۷۶

يقيناً هغه کسان چي د الله کوم نازل کړی کتاب پټوي او لږ بيه پرې پېري، نو دا ډله له اور نه پرته بل څه په خپلو ګېډو کي نه خوري (نه اچوي) او الله به نه د قيامت په ورځ ورسره خبري کوي او نه به ئې پاکوي او دوی ته به دردناک عذاب وي. دا هماغه دي چي بې لاريتوب ئې په هدايت او

عذاب ئې په مغفرت وپېرلو، نو څه شي په اور باندي صابر کړل؟! دا په دې خاطر چي الله دا کتاب په حقه نازل کړی او چا چي په دې کتاب کي اختلاف وکړ، نو دوی په ژور اختلاف کي دي.

يعني چا چي د الله د کتاب له بيانولو ډډه وکړه، د کومي دنيوي گټي لپاره ئې د الله د کتاب کوم څه پټ کړل، د ظلم او فساد په خلاف ئې غږ اوچت نه کړ، له جهل او شرک نه د خلکو د ژغورني لپاره ئې جهاد ونکړ، يا د دې لپاره چي ژوند او مال متاع ئې په خطر کي ونه لوېږي او يا د دې لپاره چي په دې کتمان سره له ظالمو واکمنانو نه څه ترلاسه کړي، نو د قيامت په ورځ به الله تعالی له ده سره تکلم نه کوي، همغسي لکه چي ده د الله په کتاب تکلم نه وو کړی، له گناه نه به ئې پاک نه کړي، همغسي لکه چي ده له فساد سره مقابله نه وه کړې او ټولنه ئې له ظلم او شرک نه نه وه پاکه کړې، ده ته به دردناک عذاب وي، همغسي لکه چي ده مظلومان په دردناکو عذابونو کي يوازي پرېښي وو، څه چي په دې سکوت او مداهنت ترلاسه کوي په اصل کي د دوزخ اور دئ چي په خپلي گېډي کي ئې اچوي، دوی د هدايت په ځای ضلالت غوره کړی او د مغفرت په ځای الهي عذاب، د الله له کتاب څخه د دوی هر اختلاف له حق او حقيقت نه اختلاف دی.

همدا راز فرمايي:

¨, s$$bq$ç$?r ÈÜ»6$$ ¨, s$$šc qÝîü Nï É»G$$Ÿ@d'»7

اې اهل کتابو! ولي حق له باطل سره خلطوئ، (باطل ته د حق جامه وراغوندئ) او حق پټوئ، په داسي حال کي چي پوهېږئ.

دوی به کله په خپلو غلطو توجیهاتو سره حق ته د باطل جامه وراغوندي او کله به باطل ته د حق او که په خپلو غلطو او دروغجنو توجیهاتو په دې موفق نه شول چي باطل حق ثابت او حق باطل، نو حق به پټوي، دا کار په داسي حال کي کوي چي پوهېږي حق کوم دئ او باطل کوم، په ناپوهۍ سره دا کار نه کوي، د غرض او مرض په وجه ئې کوي، اخیستل شوي او استخدام شوي، د خپل مزد او اجورې په مقابل کې دا کار کوي.

سُبْحَانَکَ اللّهُمّ وَبِحَمْدِکَ، أشهد أن لاَ إِلٰهَ إِلاّ أنْتَ
أَستَغْفِرُکَ وَأَتُوبُ إِلَيْکَ